

ÄITIEN KOKEMUKSIA PERHEPAIKKA MERIKEHDON PERHETYÖSTÄ

Sini Svanberg ja Jonna Vikblom
Opinnäytetyö, syksy 2009
Diakonia-ammattikorkeakoulu,
Diak Etelä, Helsinki
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK)

TIIVISTELMÄ

Svanberg, Sini & Vikblom, Jonna. Äitien kokemuksia Perhepaikka Merikehdon perhetyöstä. Helsinki syksy, 2009, 71 s., 3 liitettä.
Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak Etelä, Helsinki. Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK).

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää äitien kokemuksia Perhepaikka Merikehdon perhetyöstä. Tutkimuksessa haluttiin kuvata asiakasperheiden äitien kokemuksia perhetyön merkityksestä äitien vanhemmuuteen ja elämänhallintaan sekä kartoittaa, minkälaista tukea äidit kokevat jatkossa tarvitsevansa. Tulosten avulla työntekijät pystyvät kehittämään työtään perheiden tarpeita ajatellen.

Tutkimus oli kvalitatiivinen ja aineisto kerättiin teemahaastattelun avulla. Opinnäytetyössä haastateltiin keväällä 2009 neljää äitiä, jotka olivat olleet intensiivisessä perhetyössä yhdestä kahteen vuoteen. Perheet olivat lastensuojelun asiakkaita. Haastattelujen avulla pyrittiin saamaan kuuluville asiakkaiden oma ääni sekä kokemuksia perhepaikka Merikehdon toiminnasta. Aineiston analysoimisessa käytettiin sisällönanalyysiä.

Kaikki äidit olivat kokeneet perhetyön positiivisena ja se oli tukenut heidän elämänhallintaa ja vanhemmuutta. Perheiden elämäntilanne oli rauhoittunut ja selkiytynyt. Äidit olivat varmempia omassa vanhemmuudessaan ja elämänhallinta oli lisääntynyt. Perhetyön tuki oli muodostunut tärkeäksi äideille ja se oli voimaannuttanut heitä. Kehitysehdotukset liittyivät Perhepaikka Merikehdossa tapahtuneisiin muutoksiin. Äidit toivoivat pidempää työskentelyprosessia. Toiminnan muuttuminen ennaltaehkäiseväksi ja avoimeksi huolestutti äitejä ja etenkin intensiivisen perhetyön tarve jatkossa korostui.

Johtopäätökset opinnäytetyön tuloksista olivat, että perhetyö on tarpeellinen ja merkityksellinen lastensuojelun avohuollon työmenetelmä. Korjaava, intensiivinen perhetyö on mahdollisuus perheelle ratkaista ongelmia ja toimia paremmin kokonaisvaltaisesti. Perhetyöllä autetaan perheitä ratkaisevalla hetkellä, jolloin tilanteeseen voidaan vaikuttaa mahdollisimman tehokkaasti. Tällä tavoin vähennetään inhimillisen kärsimyksen määrää ja ennaltaehkäistään mahdollisesti vakavampia tilanteita perheissä. Perhetyö on merkityksellistä osalle perheistä opinnäytetyömme mukaan.

Asiasanat: perhetyö, elämänhallinta, vanhemmuus, äitiys, kvalitatiivinen tutkimus

ABSTRACT

Svanberg, Sini and Vikblom, Jonna.

Family Work in Child Welfare: Mothers' Experiences.

71 p., 3 appendices. Language: Finnish. Helsinki, Autumn 2009.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services.
Degree: Bachelor of Social Services.

The aim of the thesis was to survey mothers' experiences of intensive family work in child welfare in Helsinki. The research goals were to examine the advantages of family work, how it could be developed and how it supported the mothers and families, their coping skills and parenthood. The families were clients in child welfare and were involved in intense family work from one to two years. The family workers from an open care unit wished to know how the family work had affected the families and their life situations.

This was a qualitative study. The base material for this study was collected through a series of thematic interviews with four mothers during the spring of 2009. The interviews were analyzed thematically using content analysis.

According to the information collected, the views of the mothers demonstrated that they were satisfied with the family work. The mothers' experiences indicated that family work had a positive effect on them as the family situations and mothers' coping skills were improved. Considerations with regard to improvement seemed to include a need of continuation of family work. The mothers wished that the family work could continue and the lack of support in the future worried them. To prevent more severe problems in the families, a continuation of family work could be crucial.

Keywords: parenthood, coping, family work

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 VANHEMMUUS	8
2.1 Vanhemmuuden määrittelyä	8
2.2 Äitiys.....	9
2.3 Vanhemmuuden haasteet.....	12
2.3.1 Yksinhuoltajuus.....	12
2.3.2 Perheväkivalta	13
2.3.3 Päihteiden käyttö	14
2.3.4 Mielenterveysongelmat.....	15
2.4 Verkotot vanhemmuutta tukemassa.....	17
3 ELÄMÄNHALLINTA	20
3.1 Elämänhallinnan määrittelyä	20
3.2 Sisäinen ja ulkoinen elämänhallinta	21
3.3 Elämänhallinnan tukeminen	22
4 LASTENSUOJELUN PERHETYÖ	24
4.1 Ennaltaehkäisevä perhetyö	24
4.2 Korjaava perhetyö	25
4.3 Perhetyö perhepaikka Merikehdossa	27
5 TUTKIMUSKYSYMYKSET	30
6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	31
6.1 Aiemmat tutkimukset	31
6.2 Laadullinen tutkimus.....	32
6.3 Tutkimusympäristö ja kohdejoukko.....	33
6.4 Tutkimusaineiston keruu.....	34
6.5 Aineiston analyysi.....	34

7 TUTKIMUKSEN TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET	37
7.1 Perhetyön merkitys elämänhallintaan ja vanhemmuuteen	37
7.1.1 Arjenhallinta	37
7.1.2 Itseluottamuksen vahvistaminen.....	38
7.1.3 Verkostoituminen	39
7.1.4 Yhteisöllisyys	40
7.1.5 Itsevarmuus kasvattajana	41
7.2 Tuen tarve tulevaisuudessa.....	42
7.2.1 Merikehdon tuki	42
7.2.2 Muut tukitoimet	43
7.3 Johtopäätökset.....	44
8 POHDINTA.....	52
8.1 Tutkimuksen luotettavuus	54
8.2 Tutkimuksen eettisyys	56
8.3 Opinnäytetyöprosessi ja oma ammatillinen kasvu.....	56
LÄHTEET	59
LIITE 1: Saatekirje	65
LIITE 2: Haastattelurunko	66
LIITE 3: Aineiston analyysi.....	68

1 JOHDANTO

Uuden lastensuojelulain (2007) myötä perhekeskeinen painotus sosiaalialalla on voimistunut. Lastensuojelulaissa painotetaan avohuoltoa, perhekeskeisyyttä ja ennaltaehkäisyä. Lastensuojelussa pyritään entistä enemmän lisäämään tukea ja palveluja kontrolloimisen sijaan. Lasten ja perheiden kanssa toimivien viranomaisten on tuettava vanhempia ja huoltajia heidän kasvatustehtävässään ja pyrittävä tarjoamaan perheelle tarpeellista apua riittävän varhain sekä ohjattava lapsi ja perhe tarvittaessa lastensuojelun palveluihin. Lastensuojelun on tuettava vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa järjestämällä tarvittavia palveluja ja tukitoimia. (Lastensuojelulaki 2007/417, 2 §.)

Perhetyössä on tavoitteena perhekohtaisesti ratkoa ihmisten arkielämässä esille tulleita haastavia elämäntilanteita ja ongelmia. Tarve perhetyölle on kasvanut yhteiskunnassa tapahtuneiden muutosten myötä, kun muutokset heijastuvat perheiden hyvinvointiin ja lastensuojelun asiakasluvut ovat kasvaneet. Mikä tahansa perhe voi joutua tilanteeseen, jossa perhe kohtaa yksittäisen ongelman, kriisin tai ongelmat kasautuvat. Nämä tekijät vaikeuttavat perheen selviytymistä arjessa. Tukimuodoilla, kuten perhetyöllä, voi olla iso merkitys perheen arjessa ja jaksamisessa. (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2007, 15.)

Perhepaikka Merikehto sijaitsee Helsingin Vuosaarella. Opinnäytetyötä tehdessämme perhepaikka Merikehto tarjosi lastensuojelun avohuollon korjaavaa perhetyötä Vuosaaren sosiaalipalvelutoimiston lastensuojelun asiakasperheille. Perhepaikka Merikehto on Pienperheyhdistys ry:n toimipaikka, jolla oli ostopalvelusopimus Helsingin kaupungin kanssa vuoden 2008 loppuun. Perheiden asiakkuus kesti vaihtelevasti noin puolesta vuodesta kahteen vuoteen. Työmenetelmänä käytettiin pääasiassa keskustelua ja erilaista ryhmätoimintaa. Kaikkien intensiivisen perhetyön asiakasperheiden asiakkuus loppui keväällä 2009.

Merikehdon toiminta muuttui syksyllä 2009. Perhepaikka Merikehdon toiminta perustuu nykyään Vuosaaren alueen lapsiperheille tarkoitettuun varhaiseen tukeen. Helsingin kaupunki panostaa uuden lastensuojelulain myötä ennaltaehkäisevään ja varhaiseen tukeen. Perhepaikka Merikehdon työntekijät toivoivat, että saisivat opinnäytetyömme avulla tietoa asiakkaiden kokemuksista intensiivisestä perhetyöstä, mikä sen merkitys on ollut asiakkaiden elämänhallintaan ja vanhemmuuteen. Lisäksi työntekijät halusivat tietää asiakkaiden kokemuksen tuen tarpeesta jatkossa, jotta pystyisivät mahdollisuuksiensa mukaan kehittämään toimintaa asiakkaiden tarpeita vastaavaksi.

Opinnäytetyön tekijöinä ja tulevina ammattilaisina meitä kiinnostaa asiakkaiden näkökulma ja kokemus perhetyöstä. Äitien kokemukset ovat nousseet erityisesti esille, koska Merikehdossa äidit ovat enemmän mukana työskentelyssä kuin isät. Äidin elämänhallinnan ja vanhemmuuden tukeminen vaikuttaa koko perheen hyvinvointiin. Asiakaslähtöisyyden korostuminen tukee meitä tulevina sosionomeina ymmärtämään paremmin asiakkaan asemaa ja kokemuksia. Opinnäytetyöstä on siten hyötyä sekä Perhepaikka Merikehdon työntekijöille, asiakasperheille että meille opinnäytetyöntekijöille. Laajemmin opinnäytetyöstä voi hyötyä lastensuojelun ja perhetyön opiskelijat sekä ammattilaiset, jotka haluavat tietoa asiakkaiden kokemuksista perhetyöstä. Työn kohteena on asiakas, joten häneltä saatu tieto on ensiarvoisen tärkeää, jotta työtä ja omaa ammattitaitoa on mahdollista kehittää.

Opinnäytetyömme aihe liittyy perheiden palveluihin ja erityisesti lastensuojeluun. Lastensuojelun avohuollon perhetyö on menetelmänä ajankohtainen. Se on lisääntynyt viime vuosina ja työmenetelmänä vakiintunut kuntiin (Lastensuojelun käsikirja 2009a). Olemme kumpikin suuntautuneet sosionomin opinnoissamme lastensuojeluun ja perhetyöhön. Suoritimme Osallisuus ja sosiaalinen tuki -opintokokonaisuuden harjoittelun perhepaikka Merikehdossa. Osallistuimme harjoittelujemme aikana Merikehdon työntekijöiden tukemana kaikkeen toimintaan, joten saimme kattavan kuvan Merikehdossa toteutettavan perhetyön luonteesta.

2 VANHEMMUUS

2.1 Vanhemmuuden määrittelyä

Lapsiperheiden arki on jatkuvassa muutostilassa. Perheiden on sujuvasti yhdistettävä työ, harrastukset ja perhe-elämä. Perheillä on erilaisia ulkoisia ja sisäisiä resursseja. Perheiden taloudelliset tilanteet ovat hyvin erilaisia, kuten myös työllisyystilanteet. Perheen sisäiset resurssit, esimerkiksi perheen lähiverkostot ja perheenjäsenten keskinäiset suhteet vaihtelevat myös suuresti eri perheiden välillä. Julkisissa keskusteluissa perhe-elämä on suuren mielenkiinnon, mutta toisaalta myös huolen kohteena. Yleisellä tasolla ollaan huolissaan vanhempien avuttomuudesta, esimerkiksi rajojen asettamisessa sekä jatkuvasta kiireestä ja väsymyksestä. Myös perheisiin kasautuva moniongelmaisuus ja huonosuaisuus ovat aiheuttaneet huolta. Lapsen edun toteutuminen ei ole aina itsessään selvää. (Helminen 2006, 28–31.)

Vanhemmuudella voi olla monia merkityksiä, esimerkiksi biologinen, psyykinen, sosiaalinen ja juridinen vanhemmuus. Kun lapsi elää biologisten vanhempiensa kanssa, on helppo määritellä lapsen vanhemmat. On olemassa kuitenkin uusperheitä, joissa lapsen arkielämässä on läsnä vain toinen vanhemmista. Psykkisellä vanhemmuudella tarkoitetaan sitä, että lapsi pystyy kokemaan aikuisen tunnetasolla vanhemmakseen. Sosiaalisella vanhemmuudella taas tarkoitetaan lapsen käytännön asioiden ja arjen hoitamista. Juridinen vanhemmuus on usein sama asia kuin biologinen vanhemmuus. (Vilen, Vihunen, Vartiainen, Siven, Neuvonen & Kurvinen 2006, 86.) Vanhemmilla on aina ensisijainen vastuu lapsistaan. Vanhemmilla on oikeus toteuttaa kasvatuksessaan omia arvojaan ja kasvatuseriaatteitaan. Vanhempien on kuitenkin kasvatuksellaan edistettävä lapsen suotuisaa kasvua ja kehitystä. (Taskinen 2008, 14.)

Riittävän hyvässä vanhemmuudessa on tärkeää, että vanhemmalla on oma psyyke tasapainossa ja että hän on kykeneväinen sitoutumaan pitkäaikaisiin ihmissuhteisiin. Vanhemmalla tulee olla kykyä asettautua lapsensa asemaan ja

hänen täytyy kyetä vastaanottamaan ja sietämään lapsensa tunnereaktioita. Vanhemman tulee kuitenkin kyetä erottamaan lapsensa tunteet ja tarpeet omistaan. Riittävään vanhemmuuteen kuuluu kyky ylläpitää rajoja, se lisää lapsessa turvallisuudentunnetta. Vanhemman tulisi toimia kasvatustilanteissa selkeästi ja johdonmukaisesti. (Marttunen 2005, 5.)

Vanhemmuus saattaa tuottaa paineita, ei vähiten sen vuoksi, että perhe- ja työelämän yhteensovittaminen voi usein olla haasteellista. Vanhempien huoli omasta vanhemmuudestaan saattaa johtaa hyviin tuloksiin, jos huoli saa aikaan sysäyksen lapsen edun kannalta parempaan suuntaan. On kuitenkin muistettava, että jatkuva huoli vie runsaasti voimavaroja arjessa jaksamiselta, mistä johdun myös vuorovaikutus lapsen kanssa voi heikentyä. (Lammi-Taskula & Salmi 2008, 38–39.) Useat vanhemmat kokevat, että heitä syyllistetään asiantuntijoiden taholta. Työn ja perhe-elämän yhdistäminen aiheuttaa syyllisyyttä, kuten myös lapsen koti- tai päivähoito. Syyllisyydentunne kuuluu kuitenkin olennaisena osana vanhemmuuteen. (Sinkkonen 2008, 19.)

Olemme opinnäytetyössämme valinneet vanhemmuudesta eriytyväksi aiheeksi äitiyden. Perhepaikka Merikehdossa työskennellään pääasiassa perheiden äitien kanssa, vaikka koko perhe huomioidaan työskentelyssä. Olemme siten keskittyneet äitiyteen ja äitien kokemuksiin.

2.2 Äitiys

Vanhemmuus äidin kokemana on jatkuva prosessi, johon vaikuttavat monet asiat, kuten äidin oma kehityshistoria, persoonallisuus ja sosiaaliset verkostot. Äitiyteen vaikuttavat myös lapsen temperamentti sekä äidin herkkyys aistia lapsensa tarpeita. Äitiys on fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen kokonaisvaltainen muutos, johon äiti tarvitsee ympäristöltään tukea ja ohjausta. Äidiksi kasvamisen kehitystehtävät voidaan luokitella seuraavalla tavalla. Aluksi äidin on luotava suhde lapseensa, sitten järjestettävä lapselleen tilaa elämäänsä ja lopuksi liitettävä äitiys osana omaan minäkuvaansa. (Niemelä 1992, 142–143.)

Kielteisilläkin tunteilla on omat tehtävänsä. Kaikkien tunteiden tunteminen on sallittua ja niiden näyttäminen avoimesti suositeltavaakin. Kun äiti ilmaisee monipuolisesti tunteitaan, sekä positiivisia että negatiivisia ja pukee niitä sanoiksi, oppii lapsikin nimeämään omia tunteitaan vuorovaikutuksessa. Tunteiden käsittely ja jakaminen lapsen kanssa tiettyyn pisteeseen on tärkeää ja turvallista. Tuen saaminen ulkopuolelta tunteiden käsittelyyn on tärkeä voimavara. (Hyvärinen 2008, 104–108.)

Vastakohtaisten tunteiden työstämisen myötä äiti voi hyväksyä ne osaksi omaan äitiyden kokemukseensa. Jos äiti voi puhua tunteistaan turvalliselle ihmiselle, hänen on mahdollista tiedostaa, mihin nämä tunteet liittyvät omassa elämässään ja ihmissuhteissaan. On tärkeää, että äidillä on riittävästi voimavaroja sekä ulkopuolista tukea, jotta hän uskaltautuu puhumaan avoimesti tunteistaan. Usein äitiyden kielletyt tunteet liittyvätkin yksinäisyyteen (Janhunen 2008, 10). Jokaisella naisella on oikeus olla ylpeä äitiydestään, vaikka siihen liittyikin luonnollisena osana ristiriidat monissa kasvatustilanteissa. (Niemelä 1992, 150–152.)

Almay ja Hanhijoki (1999, 123) kuvaavat äitiyttä psyykkiseksi kokopäivätyöksi. Samalla he myös luonnehtivat sitä maailman luonnollisimmaksi ja inhimilliseksi olotilaksi. Monille naisille äitiys on myönteinen elämänalue, joka perustuu heidän omiin toiveisiinsa. Naiset pitävät äitiyttä antoisana, iloa tuottavana elämänalueena, joka kuitenkin samalla koettelee heidän omaa jaksamistaan monissa käytännön tilanteissa. (Tuikkanen 1996, 38.)

Äitiys antaa naiselle mahdollisuuden kasvuun ja itsensä näkemiseen aivan uudesta näkökulmasta. Kaikessa vaativuudessaankin se mahdollistaa löytämään itsestään aivan uusia puolia ja tunteita. (Juvakka 2000, 13.) Äitiydessä tärkeintä on muistaa aina olla oma itsensä. Lapselle on haitallista ja tilanne on epäaito, jos äiti ei osaa olla oma itsensä normaalissa arjessa. (Kaustio 1999, 214.) Äidin ja lapsen jokainen elämänvaihe myös muuttaa äitiyttä sekä lapsen ja vanhemman vuorovaikutusta. Lapset kasvavat ja tuovat siten äitiyteen uusia haasteita vuosi toisensa jälkeen. Äidille onkin valtava työ ohjata lapsiaan kohti aikuisuut-

ta. Oman itsensä etsiminen ja löytäminen on pitkä taival, joka jatkuu läpi elämän. (Juvakka 2000, 13.)

2.3 Vanhemmuuden haasteet

Valitsimme vanhemmuuden haasteet –osioon seuraavat aiheet: yksinhuoltajuus, perheväkivalta sekä päihde- ja mielenterveysongelmat. Vanhemmuus aiheuttaa monenlaisia haasteita, valitsemamme aiheet ovat vain pieni osa niistä. Käsittelemme opinnäytetyössämme kyseisiä aiheita, koska havaitsimme harjoittelujaksoillamme perhepaikka Merikehdossa, että kyseiset aihealueet olivat perhetyön aloittamisen taustalla monissa perheissä.

2.3.1 Yksinhuoltajuus

Vuoden 2008 lopussa lapsiperheistä 12 % oli yhden vanhemman perheitä (Tilastokeskus 2009). Yksinhuoltajuus lisää köyhyysriskiä, neljännes suomalaisista yhden vanhemman perheistä on luokiteltu pienituloiseksi. Vaikka yksinhuoltajavanhempi olisikin työelämässä, saattaa perheen elättäminen yhden vanhemman tuloilla olla haastavaa. Mikäli yksinhuoltajalla ei ole entisen puolisonsa tai muun tukiverkoston tukea lastenhoidossa, voi työssä käyminen kokopäiväisesti olla vaikeaa. Yksinhuoltajien tulot ovat heikentyneet selvästi kahden vanhemman perheiden tulokehitykseen nähden. Asumistuen ja muiden pienituloisten perheiden tukien määrä ei ole tasapainossa yleisen hintakehityksen kanssa. (Pylkkänen 2009, 94–95.)

Useimmiten lapset jäävät eron jälkeen asumaan äitinsä luokse. Yksinhuoltajaäitiys ja isänä oleminen eron jälkeen on vasta viime aikoina alkanut kiinnostaa tutkijoita. Ydinperheessä, jossa on isä, äiti ja lapset, oletetaan, että vanhemmat yhdessä jakavat vanhemmuuden eri osa-alueet, kuten lasten kasvattaminen sekä heistä huolehtiminen emotionaalisesti ja taloudellisesti. Vanhempien eron jälkeen osa-alueista huolehtiminen saattaa aiheuttaa ristiriitoja vanhempien vä-

lillä. Mikäli vanhemmat eivät keskenään keskustelemalla pääse yksimielisyyteen lastensa kasvatuksesta, voidaan päätöksiä tehdä myös oikeusteitse. (Kuronen, 2003, 107–120.) Yksinhuoltajuus muodostuu ongelmaksi silloin, kun se johtaa köyhyyteen ja vaikuttaa perhesuhteisiin, kuten jatkuvasti vaihtuviin ihmis-suhteisiin. Yksinhuoltajaperheiden ongelmat ovat kuitenkin ytimeltään samoja kuin muissa perheissä. (Nätkin 2003, 31.)

2.3.2 Perheväkivalta

Perheväkivallalla tarkoitetaan laajasti väkivaltaa, jota koetaan perheen sisällä ja se voi olla esimerkiksi fyysistä, henkistä ja seksuaalista väkivaltaa. Siihen liittyy toiseen henkilöön kohdistettu kontrollointi ja vallankäyttö. Perheväkivaltaa esiin-tyy kaikissa yhteiskuntaluokissa. (Hester, Pearson & Harwin 2000, 14.)

Vanhemman väkivaltaisuus voi kohdistua eri perheenjäseniin esimerkiksi iän ja sukupuolen mukaan. Yleisimmin väkivallan tekijänä on mies ja kohteena nainen. Perheväkivaltaa voi kuitenkin käyttää kuka tahansa perheenjäsen, esimerkiksi isovanhemmat tai sisarukset. Väkivalta on pelottavaa ja ahdistavaa sekä koettuna että nähtynä. Vaikka lapsi ei itse olisi väkivallan kohteena, kokee hän voimakkaasti perheenjäseniin kohdistuvan väkivallan. Tähän onkin havahduttu verrattain myöhään ja perheväkivaltaa on tutkittu vähän kun taas parisuhdevä- kivaltaa on tutkittu laajasti. Päihdeongelmalla on havaittu olevan yhteys väkival- taisuuteen. Väkivalta aiheuttaa pelon lisäksi myös vihaa, koska se on epäoi- keudenmukaista, eikä lapsella ole mahdollisuutta puolustautua. (Itäpuisto 2008, 35, 52; Straus, Gelles & Steinmetz 2006, 27.) Fyysisen ja henkisen kuritusväki- vullan käyttö lasten kasvatuksessa on valitettavan yleistä (Cacciatore & Janhu- nen 2008, 20). Lapsen kurittaminen on kielletty rikoslaisa ja on siten rangaista- va teko (Rikoslaki 1995/578, 5 §).

Väkivallan aiheuttamat seuraukset vaihtelevat fyysisistä vammoista ja ruhjeista muistihäiriöihin. Väkivalta aiheuttaa esimerkiksi erilaisia psykosomaattisia oirei- ta, kuten väsymystä, univaikeuksia, yleistä levottomuutta ja muistiongelmia. Vä-

kivallan uhrin voivat kärsiä myös painajaisista ja masennuksesta. Heidän on vaikeaa luottaa muihin ja itsearvostus on poljettu maahan. Uhrien kokemukset aiheuttavat pelkoa, syyllisyyttä ja häpeää. Oireet voivat näkyä monin tavoin uhrin käyttäytymisessä, ihmissuhteissa, tunne-elämässä, persoonallisuuden piirteissä sekä terveydentilassa. (Hester, Pearson & Harwin 2000, 14.)

Henkinen väkivalta on fyysistä väkivaltaa huomattavasti yleisempää ja sen vaikutukset ovat vakavat. Henkisen väkivallan määrittely on huomattavasti hankalampaa kuin fyysisen väkivallan. Myös sen havaitseminen ja siihen puuttuminen on vaikeaa. Henkinen väkivalta voi olla esimerkiksi jatkuvaa mitätöintiä, manipulointia, alistamista, pilkkaa ja halveksuntaa. Perheväkivaltaa aiheuttavia riskejä ovat muun muassa köyhyys, parisuhdeongelmat, heikko sosiaalinen pääoma, miehen korostunut asema ja stressaavat vaiheet elämässä. (Itäpuisto 2008, 53–55; Bancroft & Silverman 2002, 5, 21.)

Perheväkivalta tulee valitettavan harvoin ulkopuolisten tietoon. Sitä salataan ja piilotellaan muilta. Se vaikuttaa perheen ihmissuhteisiin usein heikentäen niitä. Kodin ilmapiiri on usein uhkaava ja ahdistava. Lasten kykyä nähdä ja ymmärtää väkivallan läsnäoloa usein vähätellään. On tärkeää kuulla lasta, hänen kokemuksiaan ja tunteitaan. Lapsen selviytyminen perheväkivallasta on riippuvainen pitkälti äidin toipumisesta ja selviytymisestä. Suojaavia tekijöitä ovat esimerkiksi muut aikuiset ja terve ympäristö. Myönteiset harrastukset sekä ajankäyttö rakentavat tervettä minäkuvaa ja luovat positiivisia malleja. Verkostojen ja sosiaalisten suhteiden tärkeys korostuu vaikeissa kotiolosuhteissa. (Itäpuisto 2008, 53–55; Bancroft & Silverman 2002, 5, 58–81.)

2.3.3 Päihteiden käyttö

Päihteiden käyttö perheissä on arkipäiväistynyt, etenkin äitien päihteiden käyttö on lisääntynyt. Päihteisiin lukeutuu alkoholi ja muut päihteet kuten huumausaineet. Päihdeongelman määrittely on arvosidonnainen ja ajan myötä muuttuva ilmiö. On kuitenkin vaikea määritellä kohtuukäytön ja ongelmakäytön rajaa.

Kohtuukäytölläkin voi olla vahingoittava vaikutus käyttäjään ja läheisiin. Riippuvuuskäytössä ilmenee elimistön, tunteiden, mielen, päättelykyvyn ja sosiaalisten suhteiden vaurioita. Kun päihderiippuvuus vaikuttaa laajasti käyttäjän elämään heikentäen sen laatua, puhutaan ongelmakäytöstä. Päihdeongelma uhkaa hyvää vanhemmuutta monin tavoin. (Nätkin 2003, 34–37; Itäpuisto 2008, 18, 38; Saarelainen, Stengård & Vuori-Kemilä 2000, 40.)

Merkittävin yksittäinen syy lastensuojelun toimenpiteisiin on vanhempien päihdeongelma. Etenkin alkoholinkäyttö on Suomessa rajua ja humalahakuista. Juomistilanteisiin saattaa kuulua myös aggressiivinen käytös. Päihteiden ongelmakäyttö vaikuttaa vanhemmuuteen katkaisten sen tai tekee siitä jaksottaista. Päihdeongelmaisissa perheissä vanhempien suhteet sisältävät yleensä riitoja ja väkivaltaa. Niiden vaikutus lapsiin on erittäin vahingollinen. Lapset usein kärsivät eniten läheisen ihmisen päihteidenkäytöstä. Vanhemman päihteidenkäyttö aiheuttaa lapselle ja muille perheenjäsenille negatiivisia tunteita, kuten vihaa, häpeää ja pelkoa. Päihdeperheissä aikuisten ja lasten suhteet usein vaihtuvat, kun lapset alkavatkin vanhempiensa hoivaajiksi. Päihdeperheissä ongelmat ovat usein useassa sukupolvessa ja ne yleensä johtavat syrjäytymiseen. Riippuvuus päihteistä vahingoittaa läheisiä ihmissuhteita ja pahimmillaan tuhoaa ne. Etenkin äidin päihdeongelman seurauksia pidetään erityisen haitallisina. Nykyään vanhempien päihdeongelmaa hoidettaessa huomioidaan mahdollisuuksien mukaan koko perhettä. Esimerkiksi ensikodeissa äidin ja lapsen vuorovaikutusta tuetaan ja heidän suhdettaan hoidetaan yhdessä. (Nätkin 2003, 34–37; Itäpuisto 2008, 17, 34–43.)

2.3.4 Mielensterveysongelmat

Mielensterveys käsitetään tavallisimmin voimavaraksi sekä yksilön ja ympäristön vuorovaikutukseen kuuluvaksi kehitysprosessiksi, jossa koettu psyykinen hyvinvointi vaihtelee eri elämäntilanteiden ja -vaiheiden myötä. Elämäntilannan kyky liittyä läheisesti mielensterveyteen. Sekä elämäntyytyväisyys että koettu eheyden eli koherenssin tunne ovat osa elämäntilannan kykyä. (Saarelainen,

Stengård & Vuori-Kemilä 2000, 13–17.) Kun ihminen ei kykene toimintaan normaaliin tapaan tai voi pahoin ja kärsii, kyseessä on mielenterveyden ongelma tai mahdollisesti mielenterveyden häiriö. (Pirkola 2004, 12.) Mielenterveysongelmilla on useita eri ulottuvuuksia. Sairauksia on useanlaisia ja saman diagnoosin alla oirekuva voi vaihdella paljonkin. Oireilun kesto ja vaikeusaste voivat myös vaihdella suuresti. Psykkisiin sairauksiin kuuluu sairauden aaltoileva kulku, hyvien ja huonojen aikojen vaihtelu. (Koskisu & Kulola 2005, 125.) Keskeisiin mielenterveyshäiriöihin lukeutuvat muun muassa ahdistuneisuushäiriöt, mielialahäiriöt, persoonallisuushäiriöt, psykoottiset häiriöt ja päihdehäiriöt. (Pirkola 2004, 13–15.) Masennus on yksi yleisimpiä mielenterveydenhäiriöitä. Masennusta kokee joka viides henkilö elämänsä aikana ja naiset masentuvat helpommin kuin miehet. Jokainen tuntee joskus itsensä masentuneeksi, jolloin käsitteenä käytetään masentuneisuutta eli depressiivisyyttä. Masennus eli depressio muuttuu sairaudeksi, kun siitä tulee pysyvä tunnetila ja se koetaan hallitsemattomaksi. (Saarelainen, Stengård & Vuori-Kemilä 2000, 141–142.)

Perheenjäsenen sairastuminen on kriisi aina koko perheelle ja se vaikuttaa kaikkien läheisten elämään. Sen seuraukset näkyvät perheen arjessa, keskinäisissä suhteissa ja toimintakyvyssä. Häpeä ja syyllisyys kulkevat mukana arjessa. Ongelmista ei helposti avauduta ulkopuoliselle. Muut perheenjäsenet, sukulaiset ja ystävät saattavat vetäytyä yhteydenpidosta ja perheen verkostot pienenevät. Sairastunut pelkää myös oman suhteensa lapsiin häiriytyneen. Ulkopuolinen tuki ja ymmärrys ovat erittäin tarpeellisia tällaisissa tilanteissa. (Koskisu & Kulola, 2005, 13, 89.)

Perheessä vanhemman mielenterveysongelma on riski lapsen terveille ja normaalille kehitykselle. Lapsilla, jonka perheessä on mielenterveysongelmaa, on suurentunut vaara sairastua mielenterveyshäiriöihin myöhemmin elämässään. Heille tosin voi muodostua tietyillä osa-alueilla enemmän kehitystä, esimerkiksi tarkka huomiokyky. Mielenterveysongelmat kuluttavat vanhemman voimavaroja ja ihmissuhteita. Perheen toinen vanhempi voi väsyä helposti. Vanhemmat, joilla on mielenterveysongelmia, on poikkeava tapa ajatella, reagoida ja toimia. Nämä asiat voivat hämmäntää ja pelottaa lasta. On tärkeää ymmärtää, että

vanhempi ei ole itse syypää sairauteensa. Avoin keskustelu lapsen kanssa auttaa lasta ymmärtämään tilannetta. Lapset saattavat oireilla perheen pahoinvointiin omalla tavallaan. Hyvä suhde vanhempiin suojaa lasta vastoinkäymisiltä joita arjessa kohdataan. Lasten kehityksen häiriintyminen ja psyykkiset sairaudet ovat lisääntyneet. Lasten kehityksellisiin, tunne-elämän ja käyttäytymisen ongelmiin liittyy huomattava syrjäytymisen riski. Ennaltaehkäisevä ja varhainen puuttuminen onkin ensisijaisen tärkeää kun lapsi alkaa oireilla. (Koskisuus & Kulola 2005, 112–124.)

2.4 Verkostot vanhemmuutta tukemassa

Toisilta ihmisiltä saatu sosiaalinen tuki sekä vanhempien kokemat vaikeudet vaikuttavat vanhempien sensitiivisyyteen, sen pysyvyyteen ja muuttumiseen (Kivijärvi 2003, 258). Vanhempien saama sosiaalinen tuki on aina myös lapsen eduksi. Kun äiti ja isä saavat riittävästi tukea, he jaksavat keskittyä lapsensa tarpeisiin myös vaikeina aikoina (Kivijärvi 2003, 258). Tämän vuoksi äidin ja isän tulisi saada luotua itselleen suojaava tukiverkosto. Tukiverkoston tehtävänä on auttaa vanhempia etenkin vaikeissa elämäntilanteissa, jotta he voisivat kokonaisvaltaisesti paneutua lapsensa fyysisen ja psyykkisen elämän ylläpitämiseen. Lisäksi vanhemmat tarvitsevat turvallisuuden tunnetta siitä, että heillä on ympärillään ihmisiä ja että he kokevat saavansa arvostusta sekä saavat tukea ja apua tarvittaessa. (Sarkkinen 2003, 299.) Sosiaalinen tuki esimerkiksi sukulaisilta ja vanhemmilta on todettu merkittäväksi tekijäksi äidin selviytymisessä tehtävässään äitinä (Tarkka 1996, 117). Sosiaalisen tuen vähyys on yksi merkittävimmistä äidin ja lapsen hyvinvointia hajottavista tekijöistä (Janhunen 2008, 10). Sosiaaliset verkostot ovat äitiydessä ensiarvoisen tärkeitä, sillä on helpotettava huomata, että toisillakin on samoja ongelmia kuin itsellä (Juvakka 2000, 30).

Kuitenkaan kaikki vanhemmat eivät saa tukea lähiverkostostaan esimerkiksi sukulaisilta tai ystäviltä. Tällöin on hyvä kääntyä ammattilaisten puoleen. Ammattilaisapua on saatavilla, mutta se vaatii vanhemmalta kykyä toimia ja hakea

apua rohkeasti. Asian voi ottaa puheeksi esimerkiksi neuvolassa tai lääkärissä. Ammatillaiset osaavat ohjata asiakkaan oikeiden palvelujen luokse ja yhdessä voidaan miettiä millaista tukea asiakas tarvitsee. Perhetyön ammatillaiset ovat koulutettuja tukemaan asiakasta vanhemmuudessaan ja löytämään voimavaroja asiakkaasta itsestään. On huojentavaa oivaltaa, että uupumus ja keinottomuus ovat hyvin tavallisia tuntemuksia lasten kasvatuksessa ja äitiydessä. (Hyvärinen 2008, 104–108.)

Äitiys- ja lastenneuvolapalvelut ovat osa ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä (Lastensuojelulaki 2007/417, 3 §). Lastenneuvolapalveluita käyttää Suomessa lähes kaikki lapsiperheet (99,5 %). Neuvolapalvelu on alle kouluikäisille lapsille ja heidän vanhemmilleen maksutonta ja vapaaehtoista. (Hakulinen-Viitanen & Pelkonen 2009, 153.) Lastenneuvolassa selvitetään paitsi lapsen terveydentila myös koko muun perheen hyvinvointi. Lastenneuvola edeltää äitiysneuvola, jossa terveydenhoitaja seuraa äidin ja sikiön vointia sekä kartoittaa syntymättömän lapsen kasvuolosuhteita ja vanhempien omaa vointia. Äitiys- ja lastenneuvolassa pyritään huomaamaan mahdolliset poikkeamat lapsen kasvussa ja kehityksessä ja varhaisessa vaiheessa ohjataan lapsi tarvittaessa jatkohoitoon. (STM 2008.) Neuvoloissa pyritään lisäämään perhetyön osaamista kouluttamalla terveydenhoitajia ja lisäämällä neuvolahenkilöstöön perhetyön ammatillaisia (STM 2004, 35).

Päivähoidon henkilökunnan ja päivähoidossa olevien lasten vanhempien yhteistä vuorovaikutussuhdetta kutsutaan kasvatuskumppanuudeksi. Vanhemmat ja hoitohenkilöstö sitoutuvat toimimaan yhdessä lapsen kasvun ja kehityksen tukemiseksi. Vanhemmilla on ensisijainen vastuu lapsensa kasvatuksesta ja he myös usein tuntevat oman lapsensa parhaiten. Päivähoidon henkilöstöllä taas on ammattinsa puolesta tietämystä lapsen kasvusta ja kehityksestä. Kasvatuskumppanuuden tueksi käydään kasvatuskeskusteluja yhdessä vanhempien ja päivähoitohenkilöstön kanssa. Kasvatuskumppanuuden yhtenä tärkeänä tavoitteena on tunnistaa lapsen kehityksessä mahdollinen tuen tarve ja yhdessä miettiä, mitkä jatkotoimenpiteet parhaiten palvelisivat lasta ja koko perhettä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 31–32.) Päivähoidossa voidaan to-

teuttaa myös perhetyötä samoilla lähtökohdilla kuin neuvolassa, eli matalan kynnyksen toimintana. Perhetyö päivähoidossa on melko uusi toimintamuoto, se ei ole vielä vakiinnuttanut asemaansa päivähoitojärjestelmässä. Perhetyötä esimerkiksi päiväkodissa toteuttaa lisäkoulutusta saanut lastentarhanopettaja tai muualta palkattu perhetyöntekijä. Perhetyötä tehdään vanhemmuuden tukemiseksi haastavissa elämäntilanteissa, kuten lapsen aggressiivisen käyttäytymisen tai vanhempien kasvatusongelmien takia. Perhetyön tavoitteena on auttaa ja tukea perhettä mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, ennen ongelmien kasautumista. (Järvinen ym. 2007, 40–43.)

3 ELÄMÄNHALLINTA

3.1 Elämänhallinnan määrittelyä

Sosiaalitieteissä on käytetty elämänhallinta käsitettä monissa eri merkityksessä. Suomessa käsite on noussut esille kunnolla vasta 1990-luvulla eri tieteenaloilla. Elämänhallintaa voidaan pitää sateenvarjokäsitteenä, jonka alle lukeutuu laaja käsitteiden joukko ja sitä käytetään arkikielessäkin useissa eri yhteyksissä (Järvikoski 1996, 35–36). Teoriakirjallisuutta elämänhallinnan käsitteestä on vähän, vaikka tutkimusta elämänhallinnasta on tehty runsaasti. Se ehkä onkin syynä käsitteen hajanaisuuteen, kun teoriakehittely on jäänyt vähäiseksi. Englanninkielisessä tutkimuksessa elämänhallinnasta käytetään yleisesti *coping*-termiä (Riihinen 1996, 17, 32.)

Yhteiskunnalliset muutokset Suomessa viime vuosikymmeninä ovat saaneet niin tutkijat, poliitikot kuin kansalaisetkin kiinnittämään huomiota elämänhallintaan ja siihen vaikuttaviin tekijöihin. Jatkuvat muutokset ympäristössä, kuten talousmuutokset ja arvomuutokset, pakottavat ihmiset sopeutumaan uusiin haasteisiin. Suuri osa ihmisistä elää valtavien ristiriitojen ja paineiden alla. Ne kasautuvat ja aiheuttavat moniongelmaisuuksia ja vaikeuksia perhe-elämässä. (Aromaa 1996, 14–15.)

Elämänhallintaan liittyy vahvasti yksilön oma kokemus siitä. Yksi elämän avainkysymyksiä on elämän kokeminen sellaiseksi tapahtumien sarjaksi, johon yksilöllä itsellään ei ole ollut otetta, vaan ulkopuoliset voimat ovat häntä heitelleet. Elämänhallinnassa taitava yksilö taas kokee olevansa vaikutusvallassa suhteessa omaan elämäänsä ja ikään kuin omistaa elämänsä. Jälkimmäinen koetaan myönteiseksi kun taas edellinen suureksi pettymykseksi omassa elämässä. Elämänhallinta on suhteellista, esimerkiksi yleisiin yhteiskunnallisiin ja luonnollisiin tekijöihin yksilön on vain sopeuduttava, koska ne vaikuttavat meidän kaikkien elämään. Useimmat ihmiset saavuttavat elämänhallinnan vasta kovan ponnistelun jälkeen. Silti elämänhallinta ei ole varmaa, vaan jokin muutos voi

taas hajottaa sitä. Kuitenkin elämäntaitojen taidot vievät eteenpäin ja onnistumiset luovat yksilölle kestäviä voimavaroja loppuelämäksi. (Roos 1987, 64–67.)

Erilaisia tilanteita taitavasti hallitsevan yksilön ajatellaan hallitsevan elämäänsä. Hän pystyy luoviin ratkaisuihin ja sopeutuu helposti eri tilanteisiin sekä kykenee ohjaamaan tietoisesti omaa kehitystään. Elämäntaitoihin liitetään yksilön tietoisuus omista hyvistä ja huonoista puolistaan, hän hyväksyy itsensä ja on suvaitsevainen. Ihminen ei välttämättä pysty vaikuttamaan elämänsä tapahtumiin, mutta omaan suhtautumiseen ja sopeutumiseen voi aina vaikuttaa. (Riihinen 1996, 16–22.) Olemme valinneet elämäntaitojen teoriaksi sisäisen ja ulkoisen jaon.

3.2 Sisäinen ja ulkoinen elämäntaitojen hallinta

Sisäinen ja ulkoinen elämäntaitojen hallinta on tyypillinen jako elämäntaitojen määrittelyssä. Elämäntaitojen hallintaa on Suomessa erityisesti tutkinut J.P. Roos, jonka määritelmää sisäisestä ja ulkoisesta elämäntaitojen hallinnasta käytämme opinnäytetyössämme. J.P. Roos (1987) on jaotellut elämäntaitojen hallinnan sisäiseen ja ulkoiseen elämäntaitojen hallintaan, tätä jaottelua käytetään eniten sosiaalitieteissä (Roos 1987, 65; Rusanen 1996, 77). Sisäinen elämäntaitojen hallinta tarkoittaa tunteiden käsittelyä, ongelmien ratkaisua ja sopeutumiskykyä. Elämän aitoon sisäiseen elämäntaitojen hallintaan liittyy luonnon järjestyksen ja vallitsevien olosuhteiden hyväksyminen. Siihen ei kuitenkaan liitetä alistumista tai antautumista. Annetuista lähtökohdista ponnistamiseen tarvitaan sisäistä elämäntaitojen hallintaa, uskoa siihen, että kaikki järjestyy parhain päin. Ihmiset usein peilaavat ulkoisella elämäntaitojen hallinnalla elämässä pärjäämistä. Kun ulkoiset asiat näyttävät ulospäin hyviltä, ei ole niin väliä, mitä sisällä tapahtuu. Tämä kuitenkin johtaa henkiseen pahoinvointiin, koska elämäntaitojen hallinta ei ole sisäisesti hallittua. (Roos 1987, 66.)

Ulkoisella elämäntaitojen hallinnalla tarkoitetaan ihmisen pyrkimystä vaikuttaa olosuhtekäsitteisiin, joilla hän pystyy toteuttamaan omia tarpeitaan ja tavoitteitaan. (Ru-

sanen 1996, 77; Raitasalo 1995, 73.) Ulkoisen elämänhallinnan saavuttaminen on yksi länsimaisen elämän tärkeimmistä tavoitteista. Siihen liitetään esimerkiksi koulutus, ammatti ja taloudellinen vauraus. (Roos 1987, 65.) Ulkoinen ja sisäinen elämänhallinta ovat myös riippuvaisia toisistaan. Yksilön elämänhallinta on hänen ympäristönsä ja sisäisen rakenteensa välistä vuorovaikutusta. Siitä johtuen elämänhallinta on kokonaisuus, jossa on sekä sisäisiä että ulkoisia edellytyksiä. (Riihinen 1996, 29–30).

Valitsimme sisäisen ja ulkoisen elämänhallinnan määrittelyyn, koska mielestämme se parhaiten kuvaa sosiaalialan työssä tehtävää yksilön eli asiakkaan elämänhallinnan tukemista, jota Perhepaikka Merikehdossa tehdään perhetyön muodossa. Elämänhallinnan käsite tavoittaa kuitenkin kaksi tasoa, sekä yksilön että yhteiskunnan. Elämänhallintaan vaikuttaa sekä yksilö henkilökohtaisine ominaisuuksineen että hänen ympäristö ja elämänmuutokset.

Myöskään sisäistä ja ulkoista elämänhallintaa ei voida erottaa toisistaan kovin jyrkästi, koska konkreettiset toimenpiteet edellyttävät aina psyykkistä toimintaa. Usein elämänhallinnan yhteydessä puhutaan resursseista tai voimavaroista. Resurssien määritelmä voidaan juontaa esimerkiksi resurssilähtöisestä elintason määritelmästä. Elintaso on yksilön hallinnassa olevat resurssit, joilla hän voi tietyin edellytyksin hallita ja ohjata elinolosuhteitaan (Raunio 1990, 187). Resurssit ovat siis voimavara, joiden avulla henkilö voi ohjata omaa elämäänsä haluamaansa suuntaan. Näin elämänhallinta edellyttää aina myös jonkinlaisia resursseja, joita henkilö voi hyödyntää toimiakseen. Resurssit ja voimavarat luovat ihmisille toiminnan ja ajattelun kapasiteettia. Silloin yksilö saa voimaantumisen kokemuksen.

3.3 Elämänhallinnan tukeminen

J.P. Roos on liittänyt elämänhallinnan kiinteästi elämänlaatuun. Roos on todennut ”hyvän elämän” ja ”huonon elämän” eroissa elämänhallinnan korostuvan siten, että edellisessä sitä osataan hyödyntää, jälkimmäisessä sitä taas ei juuri-

kaan ole (Roos 1998, 24). Elämänhallinnalla on mahdollista olla siten elämänlaatua parantava elementti. Ulkoisen elämänhallinnan tukea on helpompi arvioida kuin sisäisen, koska ulkoiset asiat ovat helpommin nähtävissä ja todettavissa. Toisaalta, jotta ulkoinen elämänhallinta on hallussa, vaatii se sisäisen elämänhallinnan työstämistä. (Rusanen 1996, 78.)

Elämänhallinnan tukeminen on tärkeä osa elämänhallinnan tutkimuksessa, jotta pystyttäisiin selvittämään, mitä eri tukemisen muotoja voidaan käyttää (Rusanen 1996, 77). Sekä ulkoiseen että sisäiseen elämänhallintaan tarvitaan erilaisia tuen muotoja (Rusanen 1996, 77). Elämänhallinnan tukeminen on olennainen osa Perhepaikka Merikehdossa tehtävää työtä. Se on myös yksi Merikehdon perhetyön tavoitteista. Elämänhallinnan lisääntyessä asiakkaan elämässä elämäntilanne yleensä tasoittuu, asiakas kykenee käyttämään ja lisäämään omia voimavarojaan. Elämänhallinta on ensiarvoisen tärkeä tilanteissa, joissa yksilö kohtaa uusia elämäntilanteita, haasteita ja joutuu tekemään ratkaisevia elämänvalintoja. Asiakkaan on itse kyettävä kohtaamaan haasteita elämässään ja luotava uusia toimintatapoja muutosten keskellä. Elämänhallinta auttaa sopeutumaan ja muokkaamaan omaa identiteettiä. Tietoisuus omasta itsestä kasvaa ja elämässä pystyy tekemään tietoisia ratkaisuja. Elämänhallintaan liittyy myös arjen hallinta eli käytännön arkiaskareet ja arkielämän hoitaminen, esimerkiksi laskujen maksu, asioiden hoitaminen, siivoaminen sekä lasten hoito ja kasvatus.

Opinnäytetyössämme liitämme elämänhallintaan arkipäiväiset toiminnot ja sisäiset voimavarat. Ajattelemme elämänhallinnan olevan sitä, että ihminen kokee selviytyvänsä elämässään vaikeuksista huolimatta ja pystyy käyttämään voimavarojaan. Elämänhallintaa käsittelemme vanhemmuuden ja äitiyden kautta.

4 LASTENSUOJELUN PERHETYÖ

Lastensuojelun tarkoituksena on edistää lapsen turvallista ja virikkeellistä kasvua. Lastensuojelun palvelujärjestelmään kuuluu ennaltaehkäisevä lastensuojelu, avohuollon tukitoimet, huostaanotto, sijaishuolto sekä jälkihuolto. Kuntien tulee huolehtia peruspalveluja järjestäessään, että ne tukevat lapsiperheiden hyvinvointia. Lastensuojelun palvelujärjestelmän tulee toimia perheiden ja lasten etua ajatellen. (Lastensuojelun käsikirja 2009b.) Lastensuojelun avohuollon asiakasmäärä on kymmenessä vuodessa kaksinkertaistunut. Nykyään avohuollossa on lapsia ja nuoria asiakkaina yli 60 000. (Heino 2009, 53.)

Lastensuojelu tulisi käsittää paitsi sosiaaliviranomaisten toteuttamana lastensuojeluna myös muiden viranomaisten ja kansalaisten toteuttamana lasten suojeluna. Lapsen elämään kuuluu usein oman perheen ja suvun lisäksi muitakin ihmissuhteita, kuten päivähoidon henkilökunta, opettaja, terveydenhoitaja ja harrastuksen ohjaaja. Lapsen elämässä olevien aikuisten tulisi pystyä kuuntelemaan ja tukemaan lasta. Vanhempien kasvatustyötä tukemalla edistetään lasten hyvinvointia. Kasvatuksen tukemiseen ei tarvita lastensuojelun asiakkuutta, vaan tarvittaessa tukea antavat lapsen elämässä mukana olevat tahot, kuten terveydenhuolto, päivähoito ja koulu. Viranomaisten on paitsi tuettava vanhempia heidän kasvatustyössään myös osattava tunnistaa todellinen lastensuojelutarve ja ohjata perhe avun piiriin. (Taskinen 2008, 10–12.) Huoli perheestä ja lapsista on motiivina perhetyölle. Huoli perheistä pohjautuu tiedolle perheitä uhkaavista ongelmista ja riskeistä sekä tiedolle, miten hyvä ja tavallinen perhe toimii. (Nätkin & Vuori 2007, 20.) Perhetyössä on aina kyse lasten ja perheiden hyvinvoinnista ja suojelusta (Pösö 2007, 72).

4.1 Ennaltaehkäisevä perhetyö

Ennaltaehkäisevällä perhetyöllä tarkoitetaan lapsiperheiden varhaista tukemista. Tarkoituksena on tukea perheen hyvinvointia ja ennaltaehkäistä syvempien

kriisien muodostumista. Muutoksia perheen tilanteessa voidaan saada aikaan jo varsin lyhyessä ajassa. Ennaltaehkäisevä perhetyö ei vaadi lastensuojeluasiakkuutta. Ennaltaehkäisevää perhetyötä voi toteuttaa esimerkiksi lastensuojelun kotipalvelu, neuvolat ja päiväkodit. (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2007, 35–43.)

Ennaltaehkäisevä perhetyö on yksi tärkeimmistä painopisteistä uudessa lastensuojelulaissa. Ehkäisevä työ on erittäin haastavaa, koska työntekijän tulee toimia lapsen etua ajatellen, mutta kunnioittaa kuitenkin lapsen ja koko perheen yksityisyyttä. Ennaltaehkäisevää perhetyötä tehtäessä työntekijän tulee olla tietoinen koko palvelujärjestelmästä. On osattava toimia linkkinä eri palveluntarjoajien ja asiakkaiden välillä, jotta lapsen ja perheen etu toteutuisi parhaalla mahdollisella tavalla. (Lastensuojelun käsikirja 2009b.)

4.2 Korjaava perhetyö

Perhetyö määritelmänä on haastava. Vaikka lastensuojelun perhetyötä on kunnissa tarjolla lastensuojelun tukitoimenpiteenä, on työskentelyn tavoitteissa, työmuodoissa ja perhetyön organisoinnissa paljon kuntakohtaisia eroja. Perhetyön muotoja voi olla esimerkiksi asiakasperheelle tarjottu keskusteluapu, arjessa auttaminen ja vanhemmuuden tukeminen. Vaikka perhetyötä tehdään usein yhdessä koko perheen kanssa, on työskentelyn painopisteenä kuitenkin aina lapsen hyvinvointi. Koska korjaava perhetyö edellyttää lastensuojeluasiakkuuden, on tuen lisäksi työskentelyssä aina läsnä myös tietynlainen kontrolli. Lastensuojeluasiakkuuden takia perheelle on tarjottava perhetyötä, mikäli tilanne niin vaatii. Perhe voidaan myös velvoittaa perhetyöhön, jos lapsen tai nuoren kasvuolot ovat selkeästi vaarantuneet, eivätkä muut avohuollon tukitoimet auta. Perhetyö on suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa; työskentelyn alussa määritellään tavoitteet ja alustava aikataulu yhdessä perheen ja työntekijän kanssa. Perhetyön onnistumista on hyvä arvioida jälkikäteen. (Lastensuojelun käsikirja 2009a.)

Lastensuojelun perhetyö on yksi avohuollon tukitoimista. Sosiaaliviranomaisten on ryhdyttävä heti lastensuojelun avohuollon tukitoimiin, jos lapsen kasvuolosuhteet vaarantavat lapsen kasvun ja kehityksen tai jos lapsi itse toiminnallaan vaarantaa oman kehityksen ja terveytensä. (Lastensuojelulaki 2007/417, § 34.) Lastensuojelun korjaava perhetyö on perheelle maksutonta, sosiaalityöntekijän päätöksellä järjestettyä suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa. Perhetyön avulla perhe yhdessä perhetyöntekijän kanssa työskentelee päämääränään yhdessä sovittu muutos perheen tilanteeseen. Perheen tarpeiden mukaan perhetyötä voidaan tehdä myös moniammatillisesti, esimerkiksi yhdessä terveydenhuollon edustajien kanssa. (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2007, 43, 44.)

Perhetyötä tehdään yhdessä koko perheen kanssa. Perhetyön taustalla on useimmiten huoli perheestä, erityisesti lapsista. On kuitenkin muistettava, että huoli on aina jonkun, usein lastensuojelutyöntekijän, subjektiivisesti kokema. Sen takia perhetyössä on tärkeää pohtia, millä tavoin huoli lastensuojelussa määritellään. Perheen kanssa tehtävään perhetyöhön ei ole olemassa yhtä, jokaiselle perheelle soveltuvaa perhetyön mallia, vaan jokaiselle perheelle tehdään oma, yksilöllinen perhetyön suunnitelma. (Nätkin & Vuori 2007, 8, 18–20.) Oman kokemuksemme mukaan huoli perheestä voi liittyä moniin eri ongelmiin tai kriisiin. Esimerkiksi päihde- ja mielenterveysongelmat sekä perheväkivalta aiheuttavat suuren osan lastensuojelun asiakkuuksista. Erilaiset kriisit, kuten ero ja siitä mahdollisesti seuraava yksinhuoltajuus voivat aiheuttaa tarvetta tukeen perheessä. Lapsen oirehtiminen ja vanhemman väsyminen voivat johtaa kiristyneeseen tilanteeseen kotona ja perhe tarvitsee tukea ja ohjausta selviytymiseen. Perheiden huono-osaisuus ja köyhyys vaikuttavat perheen tilanteeseen. Myös verkostojen puute aiheuttaa huolta ja syrjäytymistä. Tilanteet ovat yksilöllisiä ja tuen tarve tulee määrittellä sen mukaan.

Perhetyön avulla pyritään saamaan muutosta akuutteihin ja pitkään jatkuneisiin kriiseihin perheessä. Korjaava perhetyö on usein psykososiaalista ja toiminnallista, perheen kotona ja lähiympäristössä toteutettavaa suunnitelmallista toimintaa. Lapsen ja perheen tilanne määrittelee, kuinka kauan perhetyötä jatketaan.

Perhetyö on ihmistä lähellä tehtävää, luottamuksellista suhdetyötä. Paitsi että perhetyöntekijä pyrkii vaikuttamaan positiivisesti perheen sisäisiin suhteisiin, on hän myös itse suhteessa perheen jäseniin. Perhetyöntekijän on osattava olla riittävän lähellä perhettä auttaakseen heitä, mutta toisaalta hänen on kyettävä myös olla riittävän kaukana, jotta perhe tuntee voivansa myös itse auttaa itseään. Haasteena perhetyön toteuttamiselle on eri auttajatahojen nivominen yhteen perheen tarpeita vastaaviksi. Perhetyössä on tärkeää soveltaa jaettua asiantuntijuutta; työntekijöillä on lastensuojelullista tietämystä, jota he toteuttavat ammattietiikkaa noudattaen hienotunteisesti ja kunnioittavasti ja perhe itse on paras asiantuntija omissa asioissaan. Perhetyössä tulee noudattaa luottamuksellisuutta puolin ja toisin. Perhetyöntekijän ja asiakkaan välisen suhteen on oltava avoin, vaikeistakin asioista puhutaan totuudenmukaisesti. Luottamuksellisuuteen kuuluu myös, että perhetyön suunnitelmaa noudatetaan ja sitä arvioidaan tarpeen tullen. (Heino 2008, 46–50.)

4.3 Perhetyö perhepaikka Merikehdossa

Perhepaikka Merikehdon toiminta muuttui syksyllä 2009. Opinnäytetyötä tehdessämme perhepaikka Merikehdossa toteutettiin lastensuojelun avohuollon korjaavaa, intensiivistä perhetyötä, joka vaati lastensuojelulähetteen. Asiakasperheissä oli jokaisessa vähintään yksi alle kouluikäinen lapsi. Vuosaaressa työskentelee myös Alvari-perhetyöntekijöitä, joiden asiakkaiksi kuuluivat lapsiperheet, joissa on kouluikäisiä lapsia. Toiminta rahoitettiin Helsingin kaupungin ostopalvelusopimuksella. Ostopalvelusopimus päättyi vuoden 2008 lopussa ja korjaavan perhetyön asiakassuhteet päättyivät keväällä 2009. Helsingin kaupunki panostaa uuden lastensuojelulain perusteella ennalta ehkäisevään ja varhaiseen tukeen. Syksystä 2009 lähtien Merikehdossa toteutetaan varhaista tukea vuosaarelaisille lapsiperheille. Lastensuojelulähetteen vaativaa korjaavaa perhetyötä toteutetaan syksystä 2009 alkaen enää kolmen asiakasperheen kanssa. Varhainen tuki perustuu vapaaehtoisuuteen eikä se vaadi lastensuojeluasiakkuutta. Kerromme ensin Merikehdon korjaavasta perhetyöstä ja sen jälkeen varhaisesta tuesta.

Vuosaaren alueen lastensuojelun sosiaalityöntekijät ohjasivat asiakasperheet Merikehtoon. Perhepaikka Merikehdon toiminnalle asetettiin tavoitteita, joita käytettiin jokaisen perheen kohdalla. Tavoitteita ovat perheen voimavarojen löytäminen ja niiden hyödyntäminen, lasten tarpeiden huomioiminen arjessa, lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksen tukeminen, vanhempien omien jaksamisen rajojen tiedostaminen ja oman hyvinvoinnin ylläpitäminen sekä luottamuksellisen ilmapiirin luominen, jossa on mahdollista ilmaista tunteitaan ja kokea tulleensa ihmisenä arvostetuksi. (Ahonen 2009.)

Perhe, sosiaalityöntekijä ja perhetyöntekijät laativat yhdessä yksilöllisen perhetyön suunnitelman ja tavoitteet työskentelylle. Tavoitteelliseen työskentelyyn kuului koontikeskustelut, joita pidetään tavoitteiden tarkastelemiseksi. Koontikeskusteluissa käsiteltiin, mitä perhetyössä ollaan tehty ja saavutettu, onko perhetyö ollut hyödyllistä. Lisäksi koontikeskusteluissa mietittiin, minkälaista tukea perhe jatkossa tarvitsee. Koontikeskusteluihin osallistuvat perheen lisäksi perhetyöntekijät ja alueen sosiaalityöntekijä. Perheet tapasivat Merikehdon perhetyöntekijöitä kerran viikossa. Tapaamisissa oli läsnä koko perhe tai sovittaessa vain osa perheestä. Perhetapaamiset järjestettiin usein Merikehdon tiloissa tai perheen kotona. Perhetapaamisissa käytiin terapeuttisia keskusteluja sekä käytettiin erilaisia luovia ja toiminnallisia menetelmiä. (Ahonen 2009.)

Perhetapaamisten lisäksi olennaiseksi osaksi Merikehdon toimintaa muodostui monenlainen ryhmätoiminta. Ryhmätoiminta suunniteltiin asiakkaiden tarpeiden mukaan. Ryhmätoiminnan tarkoituksena oli tarjota perheille yhteisiä elämyksiä sekä kokemuksia erilaisista vuorovaikutustilanteista. Merikehdossa pidettiin kerran viikossa avoimet ovet. Avoimien ovien tarkoituksena oli antaa perheille mahdollisuus tavata toisiaan ja myös työntekijöitä. Avoimilla ovilla oli välillä jokin tietty teema, mutta usein ohjelmaksi riitti kahvin juonti ja keskusteleminen. Merikehdossa järjestettiin myös perheretkiä esimerkiksi uimahalliin tai kulttuuritapahtumiin. Merikehto järjesti vuodessa yleensä yhdestä kahteen perheleiriä. (Ahonen 2009.)

Korjaavaa perhetyötä toteutetaan enää kolmen asiakasperheen kanssa, muu toiminta on varhaista tukea alueen pienlapsiperheille. Merikehdon toiminta rahoitetaan syksystä 2009 lähtien Helsingin kaupungin järjestöavustuksella. Merikehdossa tarjotaan Vuosaaren lapsiperheille mahdollisuus syrjäytymistä ehkäisevään ja yhteisölliseen toimintaan sekä pyritään vahvistamaan lapsiperheiden arkea varhaisen tuen keinoin. Ennaltaehkäisevässä perhetyössä korostetaan lapsen näkökulmaa sekä arvostetaan asiakasta yksilönä, oman elämänsä asiantuntijana. Toiminnalla pyritään myös lisäämään vuosaarelaisten lapsiperheiden ja ammattilaisten yhteistyötä. Merikehdossa tapahtuva varhainen tuki perustuu asiakkaan puolelta vapaaehtoisuuteen. Työskentelyn perustehtävänä on tukea perheen elämän- ja arjenhallintaa sekä omien voimavarojen käyttöönottoa. Työskentely tapahtuu pääasiassa ryhmissä ja avoimessa toiminnassa. Kolmen perheen kanssa toteutettavan korjaavan perhetyön perustehtävänä on perheen tukeminen ja kuntouttaminen vaikeassa elämäntilanteessa. Työskentelyyn sisällytetään yksilö-, pari- ja perhetapaamisten lisäksi myös ryhmä- ja avointa toimintaa. Korjaava perhetyö edellyttää lastensuojelun sosiaalityöntekijän lähetteen. (Perhepaikka Merikehto 2009.)

5 TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tarkoituksenamme on kuvata Perhepaikka Merikehdon asiakasperheiden äitien kokemuksia perhetyön merkityksestä äitien vanhemmuuteen ja elämänhallintaan sekä kartoittaa, minkälaista tukea äidit kokevat jatkossa tarvitsevansa. Tulosten avulla työntekijät pystyvät kehittämään työtään perheiden tarpeita ajatellen.

Tutkimuskysymyksemme ovat seuraavat:

1. Miten Merikehdossa toteutettu perhetyö on äidin mielestä tukenut äidin elämänhallintaa ja vanhemmuutta?
2. Minkälaista tukea äiti kokee perheellensä vielä tarvitsevansa?

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

6.1 Aiemmat tutkimukset

Aiemman tutkimuksen aiheesta on tehnyt Hanna Rönn, joka teki Perhepaikka Merikehtoon pro gradu -tutkielman vuonna 2000; Perhepaikka Merikehto: Vuosaaren lastensuojeluprojekti vanhempien kokemana. Tutkimuksessa on haastateltu ensimmäisiä perheitä, jotka aloittivat perhetyön Merikehdossa vuonna 1997. Tutkimuksessa kehittämisideoita oli perhetyön tavoitteiden selkeä ja yksityiskohtainen asettaminen, perheet kokivat, että heille ei oltu asetettu selkeitä tavoitteita. Johtopäätöksissä kuitenkin tuli ilmi perhetyön merkitys perheille. Perheiden voimavarat olivat lisääntyneet ja he kokivat elämänhallintansa kasvaneen. Myös vertaistuki oli ollut erityisen merkityksellistä, perheet olivat kokeneet, etteivät ole yksin ongelmineen. (Rönn 2000, 7, 27, 63.)

Vanhempien kokemuksista perhetyöstä on tutkittu jonkin verran, mutta useimpien kokemuksia perhetyöstä on tutkittu työntekijöiden näkökulmasta. Jaana Pietinhuhta on tehnyt tuoreimman opinnäytetyön Porin lastensuojelun perhetyön yksikön asiakasperheiden kokemuksia perhetyöstä Satakunnan ammattikorkeakoulussa vuonna 2008. Pietinhuhtan opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää Porin alueen perhetyön vaikutuksia asiakasperheisiin. Tutkimuksessa tuli ilmi perhetyön suuri merkitys perheille. Perheet kokivat saaneensa käytännönläheistä ja konkreettista tukea vaikeissa elämäntilanteissa. Heidän voimavaransa olivat lisääntyneet ja perhetilanne rauhoittunut. Perhetyöllä oli siis vaikuttavuutta positiivisiin muutoksiin asiakasperheissä. (Pietinhuhta 2008, 5, 37.)

Aiempien tutkimusten perusteella perhetyöllä on todettu olevan positiivinen vaikutus perheiden elämään. Perheet ovat saaneet tarvitsemaansa tukea ja elämäntilanne oli parantunut. Lastensuojelun avohuollon perhetyöstä on julkaistu tutkimuksia ja kirjallisuutta etenkin viime vuosina, se on ajankohtainen aihe ja sitä halutaan tutkia sekä kehittää yhä enemmän.

6.2 Laadullinen tutkimus

Opinnäytetyömme tutkimusmenetelmä on kvalitatiivinen eli laadullinen. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa on tarkoitus kuvata tutkittavaa ilmiötä mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Kvalitatiivinen tutkimus ei pyri objektiivisen totuuden etsimiseen vaan pikemminkin totuudenmukaisen elämän esittämiseen. Laadullisessa tutkimuksessa tutkimusaineisto kerätään tutkittavan kohteen luonnollisessa toimintaympäristössä, jotta päästään mahdollisimman lähelle tutkittavaa ilmiötä ja saadaan mahdollisimman aitoja ja luonnollisia tutkimustuloksia. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2008, 156–160.) Tutkija pyrkii laadullista tutkimusta tehdessään vuoropuheluun ilmiöstä jo olemassa olevan teorian ja tutkittavan aineiston kanssa. Kvalitatiivista tutkimusta tehtäessä tutkimuksen eri osa-alueet, kuten tutkimustehtävä, teoreettinen viitekehys ja aineiston analyysi, limittyvät toisiinsa ja muotoutuvat lopulliseen muotoonsa tutkimuksen edetessä. Myös tutkijan oma tietoisuus ja ajattelutapa kehittyvät tutkimusta tehtäessä. Laadullisessa tutkimuksessa tutkittavaan ilmiöön saattaa liittyä paljonkin tutkijaa kiinnostavia elementtejä. Tästä syystä tutkijan on kyettävä rajaamaan tarkasti tutkittava kohde, jotta tutkimuksesta ei tulisi liian hajanainen. (Kiviniemi 2001, 68–72.)

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa käytetään harkinnanvaraista näytettä. Näyte on usein varsin pieni, jotta aineistoon pystyy keskittymään mahdollisimman tarkasti ja syvällisesti. (Kiviniemi 2001, 74.) Laadullisessa tutkimuksessa tutkija on kiinnostunut tutkittavien henkilöiden aiheelle tai ilmiölle antamista merkityksistä. Tarkoituksena ei ole tuottaa tilastollisia yleistyksiä vaan kuvata ja ymmärtää tiettyä tapahtumaa tai toimintaa tai tulkita teoreettisesti jotain ilmiötä. (Eskola & Suoranta 1998, 18, 61–62.)

Yleisimmät aineistonkeruumenetelmät laadullisessa tutkimuksessa ovat kysely, haastattelu, havainnointi ja erilaiset kirjallisesti tuotetut dokumentit. Tutkija valitsee itse tutkimuksensa kannalta tarkoituksenmukaisimman aineistonkeruumenetelmän. Menetelmiä voi käyttää myös rinnakkain. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 73.) Laadullisen aineiston analyysiin on monenlaisia eri menetelmiä. Aineistoa analysoitaessa tavoitteena on saada aineisto tiivistettyä selkeäksi ja johdonmu-

kaiseksi kokonaisuudeksi säilyttäen kuitenkin aineistosta esiin noussut informaatio. (Eskola & Suoranta 1998, 138.)

6.3 Tutkimusympäristö ja kohdejoukko

Tutkimuksemme kohdejoukko koostui perhepaikka Merikehdon asiakasperheiden äideistä, jotka olivat perheineen intensiivijaksolla Merikehdossa keväällä 2009. Lähetimme haastattelupyynnön yhdeksälle äidille, joista haastatteluun suostui neljä. Haastattelupyynnön lisäksi pyysimme äitejä allekirjoittamaan suostumuksen haastatteluun ja valitsemaan heille sopivan ajankohdan haastattelun toteuttamiselle.

Äidit saivat itse päättää, missä haastattelu suoritettaisiin. Kolmea äitiä haastattelimme perhepaikka Merikehdon tiloissa ja yhtä äitiä läheisessä leikkipuistossa. Merikehdon tiloista meille oli varattu haastatteluja varten rauhallinen huone. Yhtä äitiä haastattelimme hänen omasta pyynnöstä leikkipuistossa, jotta hänen lapsilla olisi mielekästä tekemistä haastattelun ajan ja jotta hän itse pystyisi paremmin keskittymään haastatteluun. Keskustelimme äitien kanssa ennen haastattelujen alkua yleisistä asioista. Kerroimme esimerkiksi, että olemme kumpikin suorittaneet Merikehdossa opintoihimme liittyvän harjoittelun, joten Merikehdon toimintatavat ovat meille tuttuja. Pyrimme luomaan haastattelutilanteisiin mahdollisimman rennon ja mukavan ilmapiirin, jotta äidit kokisivat olonsa turvalliseksi. Haastattelimme äitejä yksin, eli kumpikin meistä teki kaksi haastattelua. Ajattelimme, että äitien on helpompi puhua asioistaan, jos haastateltavia olisi vain yksi. Koemme, että pystyimme jokaisessa haastattelussa luomaan hyvän ilmapiirin, koska äidit kertoivat meille varsin avoimesti haastattelun aihepiiriin liittyvistä asioista.

6.4 Tutkimusaineiston keruu

Aineistonkeruumenetelmänä käytimme opinnäytetyössämme teemahaastattelua eli puolistrukturoitua haastattelua. Teemahaastattelu etenee etukäteen valittujen teemojen ja tarkentavien kysymysten avulla (Tuomi & Sarajärvi 2002, 77). Teemahaastattelussa jokaisen haastateltavan kanssa käydään samat, etukäteen valitut aihepiirit läpi. Haastattelijalla on etukäteen mietitty haastattelurunko valmiina, mutta kysymysten muoto ja eri aihepiireihin syvemmin keskittyminen vaihtelevat haastateltavien välillä. (Eskola & Suoranta 1998, 87.)

Lähetimme perhepaikka Merikehdon työntekijöiden kautta asiakasperheiden äideille haastattelupyynnön kirjeenä (ks. LIITE 1). Haastattelujen teemoina käytimme perhetyön merkitystä elämänhallintaan ja vanhemmuuteen. Lisäksi yhtenä teemana asiakkaiden ajatus perheensä tuen tarpeesta jatkossa. Kysyimme haastateltavilta myös taustatietoja, kuten äidin ikää, lasten lukumäärää ja asiakkuuden kestoa. Asiakkaat olivat haastattelupyynnötämme perusteella tietoisia haastattelujen teemoista. Haastattelutilanteissa esitimme äideille etukäteen mietityt kysymykset ja tarkensimme niitä tarvittaessa (ks. LIITE 2).

6.5 Aineiston analyysi

Analysoimme litteroidun aineiston aineistolähtöisenä eli induktiivisena sisällönanalyysinä käyttäen osittain myös teorialähtöistä sisällönanalyysiä (ks. LIITE 3). Aineistolähtöinen sisällönanalyysi perustuu päättelyyn ja tulkintaan edeten empiirisestä aineistosta käsitteellisempää näkemystä kohti. Sisällönanalyysissa pyritään kuvaamaan aineiston sisältö sanallisesti ja selkeästi. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä saadaan tutkimustehtäviin vastaus yhdistelemällä aineistosta esiin tulevia käsitteitä. Käsitteet kuvataan tutkimustulosten esittelemisen yhteydessä. Aineiston analyysi koostuu kolmesta osasta: redusoinnista eli pelkistämisestä, aineiston klusteroinnista eli ryhmittelystä ja abstrahoinnista eli käsitteellistämisestä. Teorialähtöinen sisällönanalyysi tarkoittaa aineiston analysoimista ennalta määrätyn viitekehyksen pohjalta. Teorialähtöistä sisällönanalyysiä

lyysiä ohjaa käsittekartta tai jokin teema. Teorialähtöisessä sisällönanalyysissä muodostetaan ensin analyysirunko. Aineistosta poimitaan analyysirunkoon kuuluvat asiat. Analyysirungon ulkopuolelle jäävistä asioista muodostetaan uusia luokkia rungon sisään. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 110–116.)

Analyysiä tehdessämme olimme etukäteen valinneet yläluokiksi tutkimuskysymyksemme ja pääluokaksi opinnäytetyömme aiheen. Pelkistimme ja ryhmittelimme aineistolähtöisen sisällönanalyysin mukaan, mutta osa käsitteellistämisestä tapahtui teorialähtöisesti tutkimuskysymystemme perusteella. Kerromme seuraavassa tarkemmin aineistolähtöisen sisällönanalyysin etenemisestä.

Pelkistäminen eli redusointi tarkoittaa sitä, että litteroidusta aineistosta kootaan tutkimuskysymyksiä ajatellen olennaiset ilmaukset ja pelkistetään ne yksinkertaisempaan muotoon. Samalla aineistosta karsiutuu tutkimuksen kannalta epäolennainen pois. Aineiston klusteroinnilla eli ryhmittelyllä tarkoitetaan samaa asiaa kuvaavien pelkistettyjen ilmausten ryhmittelyä luokiksi. Ryhmittelyä ohjaa esimerkiksi jokin tutkittavan ilmiön ominaisuus tai piirre. Ryhmittelyn tarkoituksena on tiivistää aineistoa yleisempiin käsitteisiin. Klusterointi on osa abstrahointia. Abstrahoinnilla tarkoitetaan tutkimuksen kannalta olennaisen tiedon erottamista ja sen teoreettista käsitteellistämistä. Abstrahoinnissa jatketaan luokittelujen yhdistämistä niin kauan kuin se on aineiston kannalta mahdollista ja merkityksellistä. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 111–115).

Litteroimme minidisc:lla nauhoitetun aineiston Diakonia-ammattikorkeakoulun vakioasettelun mukaisesti. Litteroitua aineistoa saimme yhteensä 24 sivua. Aineistoa litteroidessamme lyhensimme joitakin aineistossa usein mainittuja sanoja, kuten Merikehto (MK). Luimme litteroidun aineiston useaan otteeseen. Luukiessamme tekstejä pidimme koko ajan mielessä tutkimuskysymykset. Alleviivasimme aineistosta ilmaisut, jotka liittyivät äitien kokemuksiin perhetyön merkityksestä elämänhallintaan ja vanhemmuuteen sekä tuen tarpeeseen tulevaisuudessa. Karsimme aineistosta tutkimuskysymysten kannalta epäolennaisimmat asiat pois. Tutkimustuloksia esitellessämme kerromme asiakkaiden taustatiedoista opinnäytetyön kannalta mielestämme olennaisimmat asiat, vaikkei

haastateltavien taustojen kartoittaminen kuulunutkaan tutkimuskysymyksiimme.

Aineistoa pelkistäessämme keräsimme aineistosta olennaisimmat ilmaukset ja pelkistimme ne yhteen tai muutamaan sanaan. Etsimme pelkistetyistä ilmauksista yhdenmukaisuuksia ja sen perusteella ryhmittelimme ilmaukset seitsemäksi alaluokaksi. Abstrahoiimme eli käsitteellitimme alaluokat tutkimuskysymystemme perusteella kahdeksi yläluokaksi: perhetyön merkitys äidin/perheen elämänhallintaan ja vanhemmuuteen sekä tuen tarve tulevaisuudessa. Kaksi yläluokkaa yhdistyi pääluokaksi, äitien kokemuksia perhepaikka Merikehdon perhetyöstä.

7 TUTKIMUKSEN TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Induktiivisen sisällönanalyysin avulla alaluokiksi muodostui seitsemän käsitettä: arjenhallinta, itseluottamuksen vahvistuminen, verkostoituminen, yhteisöllisyys, itsevarmuus kasvattajana, Merikehdon tuki sekä muut tukitoimet. Kuvaamme tutkimustuloksia kyseisten käsitteiden kautta, koska ne muodostivat vastaukset opinnäytetyömme tutkimuskysymyksille.

Haastateltavien taustatiedot kuvaavat perheitä ja selkeyttävät perheiden tilanteita lukijalle. Haastateltavien asiakkuus Perhepaikka Merikehdossa oli kestänyt yhdestä kahteen vuoteen. Äidit olivat itse hakeneet apua perheensä tilanteeseen lastensuojelun sosiaalityöntekijöiltä. Äideistä kolme mainitsi, että perheellä on heikot sosiaaliset verkostot. Perheiden elämäntilanteet perhetyötä aloitettaessa sisälsivät muun muassa erilaisia kriisejä, eroja, mielenterveysongelmaa, jaksamattomuutta, lasten oirehdintaa ja perheväkivaltaa. Kolme haastateltavista oli osallistunut kaikkeen Merikehdossa järjestettävään toimintaan eli perhetapaamisiin työntekijöiden kanssa, avoimiin oviin, ryhmätoimintaan, retkille sekä leireille. Yksi haastateltavista oli osallistunut vain perhetapaamisiin, joitain kertoja avoimiin oviin ja yhdelle leirille.

7.1 Perhetyön merkitys elämänhallintaan ja vanhemmuuteen

Ensimmäisen tutkimuskysymyksemme tarkoitus oli selvittää perhetyön merkitystä äitien elämänhallintaan ja vanhemmuuteen. Äitien kokemukset olivat melko yhteneväisiä.

7.1.1 Arjenhallinta

Tarkoitamme arjenhallinnalla ulkoisesta elämänhallinnasta selviytymistä. Haastateltavat olivat halutessaan saaneet konkreettista apua arjenhallintaan. Äidit

olivat saaneet apua ja tukea arkiaskareiden hoitamiseen, kuten lomakkeiden täyttämiseen ja virallisten asioiden hoitamiseen. Heidän kanssaan oli myös käyty läpi, kuinka arjen saa toimivammaksi. Yksi äiti kertoi saaneensa kertaluonteista apua siivoukseen ja koki tarvitsevansa sitä vastaisuudessaakin. Perhetyöntekijät olivat olleet läsnä arjen tilanteissa, joihin äidit olivat tarvinneet tukea. Perhetyöntekijä oli esimerkiksi ollut mukana yhden äidin tukena päiväkodissa kertomassa perheen tilanteesta ja myöhemmin mukana myös varhaiskasvatuskeskustelussa. Äiti oli saanut tukea ja rohkeutta puhua vaikeista asioista, joista päiväkodin henkilökunnan oli hyvä tietää, jotta he pystyivät tukemaan perhettä omalta taholtaan. Neljästä äidistä kolme koki, etteivät he tarvitsisi ulkoiseen elämänhallintaan kovinkaan paljon tukea vaan selviytyvät siitä hyvin itse. Äidit kuitenkin pitivät tärkeänä sitä, että perhetyöntekijöiltä voisi tarvittaessa kysyä neuvoja, mikäli arjenhallinnassa tulisi ongelmia.

(A3)Ja sitten mä olen joskus soittanut että miten mä tästä selviän, että ihan joku tämmönen kotitilanne tai tämmönen, asiat päällekkäin, ristiin rastiin, miten tässä nyt toimia...

(A3)se tietoisuus, että siellä ne on aina olemassa, aina voi soittaa ja jos ei vastaa, voi jättää viestin ja ne soittaa heti takaisin.

7.1.2 Itseluottamuksen vahvistaminen

Haastatteluissa kaikki äidit kokivat itseluottamuksensa vahvistuneen. Äidit olivat tyytyväisiä itseensä ja tunsivat itsensä hyväksytyiksi. Kaksi haastateltavista mainitsi tärkeäksi sen, että uskalsivat poistua kodistaan, josta oli muodostunut heille eräänlainen turvapaikka. Lähteminen pois kotoa neljän seinän sisältä oli äideille merkityksellistä ja tuki heidän jaksamistaan. Perhetyöntekijöiden kanssa sovitut tapaamiset edesauttoivat kotoa poistumisen pelkoa.

(A2) Ei kotoakaan päässyt mihinkään, kun piti taistella sitä (psykkistä sairautta) vastaan. Oon saanut siihen ihan hirveesti apua täällä.

Äideistä kaksi tunsu itseluottamuksensa vahvistuneen epäonnistumisen sietämiseen. Kaksi äitiä totesi, että perhetyö auttoi heitä oman itsensä hyväksymiseen.

Äitejä oli kannustettu päätöksentekoon ja johdateltu omaan ajatteluun ja pohdintaan, eikä valmiita vastauksia annettu. Äitien jaksaminen oli parantunut ja sitä oli tuettu monella tavalla. Yksi äideistä kertoi välillä olleensa luovuttamassa jaksamattomuuden takia, mutta tuki oli auttanut eteenpäin.

(A4) Ei silleen, ei sellasta konkreettista apua niinkään, vaan mut on pistetty itse ajattelemaan että mun pitää tehdä itse omat päätökset ja valmiita vastauksia ei ole tullut, mikä on siis hyväkin, mutta on siitä ollut apua, että oon saanut ajateltua joitakin asioita läpi.

(A1)Välillä oon miettinyt että pistän hanskat tiskiinkin ja sijoitan (lapset). Mutta täältä oon just saanut tukea siihen että jaksan.

Kaikki haastateltavat kertoivat tunteneensa häpeää tilanteestaan ennen perhetyön aloittamista ja sen aikanakin. Perhetyön kautta he kokivat, että pystyvät avoimemmin puhumaan omasta tilanteesta ilman häpeää. Kolme äitiä mainitsi perhetyöntekijöiden huumorintajun ja huumorin käyttämisen yleensä voimavaraksi työskentelylle.

(A3)X:n ja Y:n (perhetyöntekijöiden) kanssa käydyt keskustelut on aivan mahtavia ja niitten huumorintaju on aivan uskomattoman ihana, joka luo sitten valoa pimeimpäänkin hetkeen, että voidaan nauraa tosi monelle asialle, ja voidaan kääntää kepeäksi tosi ahdistavatkin tilanteet.

7.1.3 Verkostoituminen

Perhepaikka Merikehdossa järjestettävä avoin toiminta ja erilaiset ryhmät olivat jokaiselle haastateltavalle yksi tärkeimmistä tuen muodoista. Äidit kokivat, että heillä ei ole tukiverkostoja viranomaisverkoston ulkopuolella. Sosiaalisten verkostojen puute herätti äideissä huolta ja aiheutti syrjäytymisen uhkaa ja yksinäisyyttä. Perhepaikka Merikehto oli antanut oivan tilaisuuden tutustua uusiin ihmisiin ja rohkeutta kohdata muita.

(A3)Voi esimerkiks ihan vapaa-ajallakin soitella X:n (toisen äidin) kanssa ja jakaa ihan tavallisia arkipäivän asioita ja ongelmia.

Yksi äideistä mainitsi, että verkostoituminen oli vähentänyt hänen kokemaansa ahdistusta. Ystävyysuhteiden muodostuminen koettiin voimavaraksi ja äidit kokivat onnistumisen tunteita luodessaan ystävyysuhteita ja verkostoja. Kokonaisvaltainen tuki ilmeni äideille tärkeäksi, koska koko perhe ja perheen verkostot huomioitiin työskentelyssä. Tietoisuus tuesta tuki äitien selviytymistä haastavista elämäntilanteista.

(A3)Täälläkin on tavallaan saanut sellaista vahvuutta, että me ei olla niin huonoja ja niin kelvottomia, onnettomia ja et me ollaan ihan kelvollisia, et se on tehty täällä selväksi...Uskaltaa sitten vähän suoraselkäisemmin kävellä tuolla ja tutustua muiden lasten vanhempiin.

7.1.4 Yhteisöllisyys

Yhteisöllisyyden kokemusta tuki perhepaikka Merikehdon järjestämä toiminta lapsille sekä perheille. Esimerkiksi erilaiset retket, tapahtumat ja juhlapyhien vietto mainittiin haastatteluissa tärkeinä asioina. Lapsille oli äitien mukaan järjestetty paljon erilaista ohjelmaa, jota he itse eivät olisi kyenneet järjestämään. Äitien mukaan lapset viihtyivät ja saivat tärkeitä kontakteja muihin aikuisiin ja lapsiin. Yksi äideistä mainitsi Merikehdon tärkeänä osana lastensa kulttuurisen identiteetin vahvistajana monikulttuurisen perhetaustan takia. Yhteisöllisyyttä lisäsivät etenkin perheleirit, jotka koettiin erityisen positiivisina.

(A1)Mut hirveestihän noi järjestää tänne kaikkee ja organisoii. Karaoke, levyraati, aina joku tietty aihe, teemojen mukaan. Pääsiäinen, vappu ja jouluku, et lapset pääsee taas kulttuuriin mukaan. Tää on osaltaan tukenut sitä, myös kieltä.

(A3)Ne leirit on ollut aivan mahtavia, siis aivan kerta kaikkiaan mahtavia. Että mahtavinta varmaan mitä mulla on itelläkään ollut ikinä.

Vertaistuki koettiin hyvin tärkeänä ja tukea antavana. Keskustelut muiden samankaltaisessa tilanteessa olevien kanssa auttoi äitejä ymmärtämään, etteivät he ole ainoita, joilla on ongelmia. Aitous ja teeskentelemättömyys koettiin tärkeäksi. Äidit kokivat, että voivat esimerkiksi avoimissa ovissa olla omana itsenään,

eikä heidän tarvinnut esittää, kuinka hyvin heillä menee.

(A3)Just se vertaistuki, et kun uskaltuu sieltä mökistä ulos tänne ja täällä on ihmisiä, jotka on ihan tavallisen näköisiä ja niilläkin voi olla vaikka mitä ongelmia.

(A3)Niin täällä, kun tänne tulee, niin ei tartte teeskennellä että miten hienosti menee, niin se on ihanaa, kun on sellanen foorumi.

Yksi äideistä koki erityisen tärkeänä keskustelut muiden naisten kanssa. Hän tunsi, että keskustelut tukevat hänen naiseutta ja minäkuvan rakentumista. Kolme äideistä mainitsi erilaiset ryhmät tärkeänä tuen muotona. He kokivat, että vertaisryhmät tukivat heidän jaksamistaan. Äidit pitivät tärkeänä myös sitä, että vertaisryhmissä he saivat olla sellaisia kuin ovat ja tulivat hyväksytyksi omana itsenään.

(A1)Täällä puhutaan myös naisten juttuja, mikä on ollu tärkeätä, kun identiteetti ollut kadoksissa monta vuotta.

(A1)Toisten tuki ja vertaistuki ryhmässä auttaa ihan hirveesti. Ei jää vanhat asiat pyörimään päähän, että pääsen eteenpäin, että ne tykkää musta tällaisena kun mä oon.

7.1.5 Itsevarmuus kasvattajana

Äitiyteen kannustaminen nousi kaikissa haastatteluissa esiin. Äidit olivat olleet epävarmoja vanhemmuudestaan ja lasten kasvatuksesta. He olivat saaneet käytännön vinkkejä vanhemmuuteen ja rajojen asettamiseen. Äitejä tuettiin lapsen huomioimiseen, etteivät ajatukset pyörisi vain omien ongelmien ympärillä. Yksi äideistä mainitsi, että perhetyön avulla hän oli päässyt eroon itsekkyydestään ja hän pystyi keskittymään taas paremmin lastensa tarpeisiin. Perhetyö oli auttanut äitejä keskittymään olennaiseen ja unohtamaan asioiden murehtimisen ja riittämättömyyden tuntemisen. Jokainen haastateltava koki, että perhetyö oli vahvistanut heidän äitiyttään ja he kokivat olevansa varmempia omassa vanhemmuudessaan. Äidit olivat kokeneet voimaantuneensa perhetyön aikana.

(A2) Sehän just on hyvä täällä kun saa ohjeita ja tukea, kun mäkin olen välillä niin epävarma että teenkö oikein lapsen kanssa.”

(A1) Äitinä olo on vahvistunut, oon varmempi, oon saanu tukea. En oo niin epävarma ja riittämätön.

Lapsen edun toteutuminen oli äideille suuri motiivi perhetyön aloittamiselle. Lapset olivat äitien mukaan saaneet paljon tukea perhepaikka Merikehdosta ja lapset oli kaikkien mukaan huomioitu hyvin perhetyössä. Lapsen näkökulman huomioimista pidettiin tärkeänä. Kaksi äitiä toi esiin myös lapsen ikätason mukaisen kohtelun, joka oli toteutunut hyvin perhetyössä.

(A1) Lasten näkökulmaa oon ottanut nyt enemmän huomioon ja sitä pitää jatkaa.

(A4) Etenkin kun X (perheen lapsi), kun itelle tulee mieleen että kun se on niin vauva, niin he ottaa sen et ei kun X on X. Se pitää ottaa myös huomioon.

7.2 Tuen tarve tulevaisuudessa

Toisena tutkimuskysymyksenä opinnäytetyössä oli äitien kokemus tuen tarpeesta tulevaisuudessa. Halusimme selvittää, minkälaista tukea äidit tarvitsevat jatkossa ja millaisena he kokevat oman ja perheen tulevaisuuden. Tuen tarve jatkossa selvittää sitä, kokevatko äidit tarvitsevansa tukea, millaista tukea ja onko perhetyö ollut riittävä tuen muoto.

7.2.1 Merikehdon tuki

Äidit kokivat avoimet ovet hyväksi toiminnan muodoksi ja aikoivat käydä niissä jatkossakin. Kolme haastateltavaa koki jatkossakin tarvitsevansa perhepaikka Merikehdon tarjoamaa tukea, vaikka toiminta muuttuu ennaltaehkäiseväksi. Mahdollisuus tavata ja keskustella työntekijöiden kanssa myöhemminkin koettiin tarpeellisena.

(A1) Työntekijöiden (Merikehdossa) kanssa toivottavasti suhde jatkuu. Tänne on muodostunut niin hyvä suhde, että ollaan kuin yhtä perhettä.

(A4) Ihan vertaistukea, avoimenahan se jatkuu, että jos sinne tulis samankaltaisia perheitä, niin sellaset ryhmäjutut auttaa sitten osaltaan toivottavasti.

Kaksi äitiä toivoi, että lapsille järjestettäisiin vertaisryhmätoimintaa. Lapsille toivottiin myös muuta perhetyön tukea jatkossa. Toiveet ja tunteet perhepaikka Merikehdon toiminnan muuttumisesta vaihtelivat. Yksi äiti oli mielestään saanut tarpeeksi tukea ja uskoi avoimen toiminnan riittävän, kun taas kolme äitiä ilmaisi vielä tarvitsevansa intensiivistä tukea jatkossakin.

(A3) Esimerkiksi sellasta mä toivon lapselle että kun on tätä ajottain myrskyistä aikaa meidän perheessä ja keinuntaa, niin että lapsille järjestettäisiin kun täälläkin on varmaan paljon avioerolapsia ja täälästä, niin lapsille järjestettäisiin sellanen piiri, mitä nyt tekevätkään leikkivät, vähän sellanen terapeutin piiri, missä voi leikkiä turvallisesti ja sitten joku vaikka havannoi ja miten vaan. Mut semmosta turvallista että vaikka kerran viikossa kerho. Tyyliin vaikka vertaistukityylinen.

(A3) Toivoisin että täällä jatkuis sitten vielä aikuisillekin kaikennäköisiä, mitä nyt keksivätään.

(A4) Olisin niin tarvinnut tota Merikehtoa, kun siellä ne tietää meidän tarinan, mee nyt kertomaan uudelle ihmiselle uudestaan.

7.2.2 Muut tukitoimet

Haastatteluissa kysyimme myös muiden tahojen tukitoimien tarvetta äideiltä. Esiin tuli esimerkiksi terapia, jossa yksilöllinen tuki koettiin tarpeelliseksi. Äidit olivat tietoisia, mistä voivat hakea apua jatkossa ja tämä tieto huojensi heitä. Tarvittaessa äidit voivat ottaa yhteyttä lastensuojeluun ja omaan sosiaalityöntekijään, joilta saavat tarvittavaa tukea. Lapsille toivottiin monenlaista tukea, jotta heidän tulevaisuutensa olisi turvattu. Monenlaisen tuen tarve tuli esiin yhdeltä

äidiltä, kun perheelle kaivattiin vielä montaa erilaista tukimuotoa. Myös ulkopuolista tukea arkiaskareisiin kuten siivoamiseen kaipasi yksi äiti.

(A4) Itseasiassa vasta nyt sen tajuasin kun juttelin sosiaalityöntekijän kanssa, että taas mä jään tyhjänpäälle kun se loppuu, että ei ole taaskaan ketään tukena taustalla. Ja nyt pitää uudestaan miettiä lastensuojelun kanssa että mikä on se meidän perheen tuki.

(A2) Kyllä mua on neuvottu että jos tarvii niin soittaa sitten (sosiaalityöntekijälle). Se ehkä lohduttaa eniten kun mä tiedän mihin mä otan yhteyttä.

(A3) Meidän perheen tuen tarve jatkuu vielä pitkään, ei tässä vielä niin vakaalla pohjalla olla.

7.3 Johtopäätökset

Tarkoituksenamme oli selvittää äitien kokemuksia Perhepaikka Merikehdon perhetyöstä. Halusimme saada selville, miten perhetyö on äidin mielestä tukenut äitiä elämänhallinnassa ja vanhemmuudessa, sekä kartoittaa, millaisena hän kokee oman ja perheensä tuen tarpeen tulevaisuudessa.

Kaikki äidit olivat kokeneet perhetyön positiivisena ja se oli tukenut heidän elämänhallintaa ja vanhemmuutta. Äitien elämänhallinta oli lisääntynyt perhetyön tuen myötä. He olivat saaneet tukea arjenhallintaan, itseluottamuksen vahvistamiseen, verkostoitumiseen ja yhteisöllisyyteen. Äitien vanhemmuus perhetyön ansiosta oli varmempaa ja he kokivat saaneensa vahvistusta äitiyteen ja ohjausta lastensa kasvatukseen. Äidit osasivat ottaa perhetyön kautta lasten näkökulman paremmin huomioon ja lapsille suunnattu perhetyön tuki ja asiantuntemus koettiin hyvänä. Äidit eivät yhtä lukuun ottamatta kaivanneet erityisemmin apua arjen askareisiin tai asioiden hoitamiseen. He kokivat hallitsevansa arken sa käytännön tasolla hyvin. Äidit kuitenkin tarvitsivat tukea omaan henkiseen hyvinvointiinsa, jotta arjessa eläminen ja asioiden hoitaminen sujuisi paremmin. Elämänmuutokset ja odottamattomat elämäntilanteet voivat horjuttaa perheen arkea ja rutiineita. Koko perheen hyvinvointi saattaa olla uhattuna, jos arjen hallinnassa on ongelmia. Opastamalla, ohjaamalla sekä positiivisen palautteen

avulla tuetaan perheen voimavaroja ja vanhemmuutta. Tavoitteena pitkällä tähtäimellä on perheen itsenäinen selviytyminen. Perheen voimavarat vaikuttavat siihen, kuinka perhe selviytyy ja oppii selviytymään arjen tilanteista ja haasteista. Arjen hallinta on merkittävä osa äidin elämänhallintaa. Elämänhallinta käsitteään perhetyössä voimavaraksi, tunteeksi mahdollisuuksista ja kyvyistä vaikuttaa omaan elämään sekä sopeutumistaidoksi elämän eri tilanteisiin. Arjen pyörittäminen luo perhe-elämään jatkuvuutta ja turvallisuutta. Arki käsittää kodinhoitoon, talouteen ja vanhemmuuteen liittyviä toimintoja. Lasten hyvinvointiin vaikuttaa olennaisesti arjen turvallisuus ja säännöllinen vuorokausirytm. Ohjaus arjen ja päivärytmin suunnittelussa on olennainen osa perhetyötä. (Järvinen ym. 2007, 84–86.)

Perhepaikka Merikehdon perhetyön avulla äidit kokivat itseluottamuksensa kasvaneen. Aikaisemman häpeätunteen ja riittämättömyyden kokemuksen tilalle oli tullut tyytyväisyys ja luottamus itseensä ja omiin voimavariohinsa. Äidit eivät enää pelänneet epäonnistumista ja uskalsivat myöntää tarvitsevansa apua ilman, että tuntuivat olevansa epäonnistuneita äiteinä. Perhetyön avulla äidit kokivat löytäneensä keinoja vaikeista tilanteista selviämiseen.

Perhetyön avulla ihminen pystyy luottamaan itseensä ja kykyynsä toimia. Voimaannuttavaa tukea perhetyössä on uusien näköalojen avaaminen ja kannustaminen. Voimaannuttava tuki lisää vanhemman toimintakykyä ja elämänhallintaa. Onnistunut ohjaus näkyikin juuri vanhemman toimintakyvyn lisääntymisessä ja elämänhallinnassa. (Järvinen ym. 2007, 101.) Itseluottamus voidaan määrittellä kolmen tekijän summaksi: itsetietoisuuden, itsetuntemuksen ja itsearvostuksen yhdistelmäksi. Näitä kolmea tekijää kutsutaan minän työväliseksi. Yksilön itsetunnon vahvistumiseksi on tärkeää luoda vuorovaikutussuhde, jossa hän voi kokea olevansa hyväksytty, ihmisenä arvokas. Tällöin yksilölle mahdollistuu tilanteensa käsitteleminen ja hän voi löytää uusia mahdollisuuksia. Asiakkaalla on mahdollisuus ja toive löytää omat voimavaransa ja osallistua omaan elämäänsä. Tämän mahdollisuuden toteuttamiseen hän saattaa tarvita ajoittain ammatillisen työntekijän tueksi ja yhdessä kulkijaksi. (Pesonen 2006, 156–160.) Haasteena on tukea yksilön eheyden, omana itsenä olemisen mahdollisuutta.

Ihmiset, joilla on hyvä itseluottamus, kokevat olevansa merkityksellisiä ja arvokkaita sekä uskovat voivansa vaikuttaa omaan elämäänsä. He pyrkivät löytämään muuttuneessa tilanteessa uusia selviytymisen mahdollisuuksia. Huono itseluottamus taas voi johtaa voimattomuuteen ja riittämättömyyden tunteisiin. Työntekijän ja autettavan on ensin tärkeää ymmärtää asiakkaan tilannetta kokonaisvaltaisesti. Siten syvennetään yhteistä ymmärrystä ja tuetaan sisäisen elämänhallinnan vahvistumista. Prosessissa korostuu toisen ihmisen emotionaalinen kohtaaminen, aito läsnäolo ja intuitiivinen ymmärtäminen. Silloin mahdollistuu lohdutuksen ja tuen vastaanottaminen. Hyväksytyksi tulemisen kokemus lähtee myönteisestä yhteydestä itseen, elämäntilanteeseen ja ympäristöön. Hyväksyntä mahdollistaa myös kokemuksen yksilölle siitä, ettei hän ole ulkopuolinen, vieras tai yksin. Itseluottamus tuo voiman ja rauhan tunteen, vaikka ollaankin kasvokkain vaikeiden tilanteiden kanssa ja käsitellään niitä. (Pesonen 2006, 156–160.)

Kaikki haastateltavat korostivat perhepaikka Merikehdon auttaneen heitä uusien verkostojen luomisessa. Haastateltavat kertoivat omien lähiverkostojensa, viranomaisverkostojen lukuun ottamatta, olleen varsin suppeat ennen perhetyön aloittamista. Avoin toiminta Merikehdossa sekä erilaiset ryhmät auttoivat äitejä tutustumaan uusiin ihmisiin ja sitä kautta muodostamaan verkostoja arkielämän tueksi ja luomaan myös ystävyysuhteita.

Sosiaalinen verkosto kuvaa ihmisten välisiä suhteita. Se muodostuu ihmisen kaikista sosiaalisista suhteista, kuten sukulaisuudesta ja ystävydestä. Näiden vuorovaikutussuhteiden kautta yksilö saa muun muassa henkistä tukea, aineellista apua ja palveluita, tietoa sekä uusia ihmissuhteita. Sosiaalisen verkoston tuella on suuri merkitys perheenjäsenille erilaisissa elämän muutosvaiheissa. Sosiaalisella tuella on vaikutusta myös terveyden ja hyvinvoinnin kokemiseen. Ihminen kokee oman hyvinvointinsa sitä paremmaksi mitä vahvempi tukea antava verkosto on. Sosiaalisen verkoston puute lisää usein negatiivisia tunteita ja saattaa vähentää motivaatiota sekä kykyä vaikuttaa oman elämän kulkuun. Sosiaaliset verkostot saattavat heikentyä erityisesti silloin, kun niitä eniten tarvitsisi, esimerkiksi perheen kohdatessa erilaisia kriisejä ja voimavaroja

kuluttavia tapahtumia. Tällaisissa tilanteissa uusien verkostojen luominen voi olla vaikeaa. (Järvinen ym. 2007, 112–113.)

Äitien haastatteluissa korostui häpeän tunne omaa tilannettaan kohtaan. Merikehdon perhetyöntekijöiden avulla äidit kokivat tulevansa hyväksytyksi juuri sellaisina kuin ovat. Perhepaikka Merikehdon ilmapiiri koettiin avoimeksi ja yhteisölliseksi. Äidit tunsivat olevansa turvallisessa ympäristössä samankaltaisten ihmisten parissa. Kenellekään ei tarvinnut esittää olevansa muuta kuin mitä oli. Myös perhetyöntekijöiden persoonallisuudet koettiin auttavan yhteisöllisyyden kokemuksesta. Haastatteluista nousi esille, kuinka merkityksellisenä äidit pitivät luottamuksellista ja lämmintä ilmapiiriä perhepaikka Merikehdossa. Myös omat havaintomme työharjoitteluista tukevat haastatteluissa esille tulleita asioita. Mielistämme työntekijät pyrkivät kaikessa toiminnassaan turvaamaan asiakkaille turvallisen ja hyväksyvän tunnelman. Asiakkaiden kunnioitus ilmenee myös siinä, ettei asiakkaita tuomita vaan asiakkaat kohdataan ja hyväksytään sellaisena kuin he ovat.

Vuorovaikutus on tilannesidonnainen ja jatkuva tulkintaprosessi, jolla viestitetään tärkeitä asioita muille, vaikutetaan ja luodaan yhteyttä toisiin sekä saadaan palautetta omasta toiminnasta. Työntekijä ja asiakas luovat yhteisen kielen, jonka avulla he pyrkivät vuorovaikutukseen. Kummatkin ovat yhtä tärkeitä vuorovaikutuksen etenemiselle. Hyväksyvä ilmapiiri rohkaisee vanhempaa tunnistamaan ja kohtaamaan omia epävarmuuden tunteita ja muita kielteisiä ajatuksia herättäviä kokemuksiaan. Se myös luo tilaa myönteisille kokemuksille ja ajatuksille. Sellaiselle vanhemmalle, jolla on vähän läheisverkoston tukea, on kuulluksi tulemisen ja välittämisen kokemus erityisen tärkeä. Emotionaalinen tuki vahvistaa monin tavoin yksilön itseluottamusta, selviytymistä, omanarvontuntoa ja omien valintojen tekemistä sekä vastuunottoa. Näiden tekijöiden tukeminen vaikuttaa vanhemmuuteen ja koko perheen toimivuuteen. Perhetyössä turvallisuuden ja luottamuksen tunteiden ylläpitäminen korostuvat varsinkin silloin, kun asiakas kokee omat voimavaransa riittämättömiksi. Kun ympärillä on ihmisiä, joihin voi luottaa, jotka kuuntelevat vaikeissa tilanteissa ja rohkaisevat, luo se asiakkaalle turvallisuuden tunnetta. (Järvinen ym. 2007, 103–105.) Tuen tavoitteena on

kuunnella ja tukea yksilön voimavaroja ja auttaa ratkomaan ongelmia sekä lisätä elämänhallinnan tunnetta. Elämänhallinnan kautta syntyy voimaantumisen kokemus. Yhdessä kokeminen ja asioiden jakaminen on tärkeää. Tämä voi tapahtua esimerkiksi yksilöllisesti keskustellen ja toimien tai vertaisryhmissä. (Vilén ym. 2002, 23, 40–43.)

Äidit kokivat perhetyön vaikuttaneen positiivisesti vanhemmuuteen. Merikehdon perhetyön painopisteenä on lapsen edun toteutuminen. Äidit tunsivat, että tukemalla heidän omaa jaksamistaan ja vanhemmuuttaan, myös heidän lapsensa voivat paremmin. Perhetyön kautta vanhemmat saivat ohjausta lapsiperheen arjen toimivuuteen ja tukea riittävän hyvään vanhemmuuteen. Äidit olivat ymmärtäneet, että lapsi tarvitsee sopivassa suhteessa rakkautta ja rajoja. Perhepaikka Merikehdon tarjoama perhetyö koettiin kaikin puolin hyvänä, lämpimänä ja asiantuntevana. Perhetyöntekijöiden monipuolinen osaaminen ja inhimillisyys sekä empatia merkitsivät paljon äideille. Äidit kokivat tärkeäksi sen, että on joku taho, joka on kiinnostunut hänestä ja lapsistaan. Äidit tunsivat perhetyöntekijät läheisiksi ja tärkeiksi, joihin voi aina ottaa yhteyttä. Työntekijöiden lähestyttävyyttä ja jo pelkkä olemassaolo oli siten tärkeää äideille. Äideillä oli tunne että perhetyöntekijät aidosti välittivät perheistä ja luottamus työntekijöihin oli suuri. Perhetyöntekijät huomioivat koko perheen yksilöllisen kokonaistilanteen, johon äidit olivat tyytyväisiä. Äidit kokivat vuorovaikutuksen perhetyöntekijöiden kanssa toimivaksi ja etenkin keskustelut koettiin voimaannuttavina. Vanhemmuus ja etenkin äitiys on monelle erittäin herkkä aihe, joten työntekijöiden sensitiivisyys auttoi äitien positiivista kehitystä riittävän hyvään vanhemmuuteen.

Vanhemmuus ei ole koskaan valmista, siinä on aina mahdollisuus kehittyä ja kasvaa. Vanhemmuuteen liittyy monenlaisia riskitekijöitä, joista yleisimpiä ovat mainitut yksinhuoltajuus, päihderiippuvuus ja mielenterveysongelmat sekä perheväkivalta. Epäsopiva, huono tapa tai puutteellinen kyky hoitaa lasta lukeutuu myös riskitekijöihin. Peruselineloihin liittyvä puute ja sosiaalinen eristäytyneisyys voivat myös vaikuttaa lapsen hyvinvointiin. Riskitekijöistä huolimatta lähes aina jokainen vanhempi haluaa lapselleen hyvää. Tämä on voimavara, jonka oivaltaminen ja vahvistaminen voi avata vanhemmalle ja lapselle mahdollisuuks-

sia. Perhetyön tehtävänä on tukea vanhempaa tunnistamaan omia voimavarojaan ja auttaa häntä näkemään myönteistä vanhemmuutta itsessään. Usein äidit kokevat vanhemmuudessaan epävarmuutta ja riittämättömyyttä. Vanhemman tuntemukset ja ajatuksesta lapsesta sekä itsestään vanhempana ovat merkityksellisiä monella tasolla. Vanhemman oma toimintakyky lisää uskoa selviytyä kasvatustehtävästä ja voi vähentää vanhemman riippuvuutta ammatillisesta avusta. (Järvinen ym. 2007, 91–96, 101.)

Vanhemmuuden haasteista, jotka nostimme esille eli yksinhuoltajuus, perheväkivalta, päihdeongelmat tai mielenterveysongelmat olivat vaikuttaneet haastateltavien perheiden elämään pitkäkestoisesti ja negatiivisesti. Valitsimme juuri nämä haasteet, koska niiden vaikutus perheen vointiin on merkittävä. Esimerkiksi asuinympäristöllä tai päivähoidon laadulla ei ole mielestämme niin suurta vaikutusta perheeseen. Perheen sisältä nousevat ongelmat, kuten alkoholismi tai psyykkinen sairaus, vaikuttavat koko perheen elämään. Perhetyön myötä nämä ongelmat olivat haastateltavien perheiden kohdalla saatu hallintaan ja elämäntilanteet olivat rauhoittuneet. Asiakkaiden anonymiteetin suojaamisen takia emme kerro yksityiskohtaisemmin heidän taustoistaan.

Perhetyössä on olennaista tarkastella asioita lapsen näkökulmasta. Vanhempien ongelmat ovat usein sellaisia, että ne valtaavat kaiken ajan ja tilan. Lasten kasvatusta arkipäiväistä ja jatkuvia valintoja, joista osa on onnistuneita ja osa taas vähemmän onnistuneita. Perhetyössä ohjataan vanhempia näkemään toimintansa seuraukset ja herätetään vanhempia kantamaan vastuu omasta toiminnastaan, asettamaan rajat ja löytämään toimintatavat vanhemmuudessaan. Perhetyössä keskustellaan vanhemman kanssa aikuisena olemisesta ja kasvatustietoisuuden löytymisestä. Perhetyössä huomioidaan lapsen ikä ja kehitystaso. Lapsen edun turvaaminen on perhetyön perusta ja lähtökohta. Lapsen edun toteutuminen käytännössä on sitä, että huolehditaan lapsen oikeuksien toteutumisesta kuten lastensuojelulaki ja laki lapsen hoidosta edellyttävät. Paras tulos lapsen edun turvaamiseksi saadaan, kun tilanteita ennakoitaan ja otetaan huolta aiheuttavat asiat puheeksi riittävän aikaisin. (Järvinen ym. 2007, 91–96, 102; Nätkin & Vuori 2007, 9.)

Kolme neljästä haastateltavasta koki tarvitsevansa tukea perheellensä myös tulevaisuudessa. Perhepaikka Merikehdon intensiivisen perhetyön loppumista pidettiin valitettavana, koska haastateltavien mukaan alueella olisi ollut perhetyölle tarvetta. Myös omat kokemuksemme puoltavat kyseistä ajatusta. Äidit olivat tietoisia, mistä hakevat apua perheellensä tulevaisuudessa. Paitsi perhetyötä, äidit kaipaavat myös itselleen yksilöllistä terapiaa, jotta pystyisivät paremmin selviytymään arjessa ja hyväksymään menneisyytensä. Lastensuojelullisen tuen tarve korostui tulevaisuudessakin. Vaikka perhepaikka Merikehdossa ei korjaava perhetyö jatkukaan, on myös ennaltaehkäisevälle tuelle tilaus. Kaikki äidit kokivat oman ja perheen tulevaisuuden hyvänä, vaikka tuen tarve jatkossa oli kaikille ilmeinen. Äidit kokivat jatkossa tarvitsevansa tukea arjessa jaksamiseen ja jo saavutetun parantuneen perhetilanteen ylläpitämiseen. Äidit pitivät mahdollisena uusien ongelmien ja kriisien syntymisen. Tuleviin kriiseihin he toivoivat tueksi mahdollisimman hyvää tukiverkostoa ja varhaista vaikuttamista. Äidit kokivat Perhepaikka Merikehdon muutokset osittain hyvin negatiivisesti. Äidit kokivat, että heiltä viedään paras mahdollinen tuki pois ja he jäävät taas tyhjän päälle. Tämä aiheutti hyvin voimakkaita tunteita äideissä kuten vihaa, surua ja pettymystä. Tunteet eivät kohdistu Perhepaikka Merikehtoon vaan päättäjiin, jotka ovat vastuussa muutoksesta.

(A4) Ja sitten se, että aina säästetään ja sitten säästetään väärästä paikasta. Nyt säästetään, kunnes tulee taas tilanne, että kotipalvelu tai joku tällanen ruuhkautuu, ja tää pitää taas aloittaa uudestaan. En mä tiedä, koska ne vahingosta viisastuu, tai koska ne vois viisastua ennen vahinkoa.”

Johtopäätökset opinnäytetyön tuloksista olivat, että perhetyö on tarpeellinen ja merkityksellinen lastensuojelun avohuollon työmenetelmä. Korjaavan perhetyön tarve lastensuojelussa on suuri. Perhetyö on usein mahdollisuus perheelle korjata ongelmia ja toimia paremmin kokonaisvaltaisesti. Perhetyöllä autetaan perheitä ratkaisevalla hetkellä, jolloin tilanteeseen voidaan mahdollisimman tehokkaasti vaikuttaa. Tällä tavoin voidaan vähentää inhimillisen kärsimyksen määrää ja ennaltaehkäistään mahdollisesti vakavampia tilanteita perheissä.

Merikehdon työntekijät saavat johtopäätöksistä ajantasaista tietoa asiakkaiden kokemuksista ja ajatuksista perhetyöstä. Vaikka toiminta perhepaikka Merikehdossa on siirtynyt varhaiseen tukeen, voivat työntekijät hyödyntää opinnäytetyöstä nousseita asioita kehittäessään toimintaa. Tuloksista ilmeni esimerkiksi verkostojen, yhteisöllisyyden ja vertaistuen teemat, joten ryhmätoiminta ja avoin toiminta voivat olla toimivia ja asiakkaille merkityksellisiä toimintoja, joita kannattaa ylläpitää. Työntekijät saavat tunnustusta tekemälleen työlle, koska haastattelujen kokemukset olivat positiivisia.

8 POHDINTA

Opinnäytetyömme aihe on tärkeä, koska se tuo esiin perhetyön merkitystä ja sen vaikuttavuutta perheisiin. Vaikka opinnäytetyön tuloksia ei voida yleistää, voidaan perhetyön ajatella olevan hyvin merkityksellistä osalle perheistä opinnäytetyömme pohjalta. HavaitSIMME, kuinka äitien oma motivaatio vaikuttaa paljon perhetyöhön ja sen vaikutuksiin. Kaikki haastattelemamme äidit olivat motivoituneita ja sitoutuneita perhetyöhön. Jäimme pohtimaan, olisimmeko saaneet eriäviä mielipiteitä perhetyöstä, jos kaikki Merikehdon intensiivisessä perhetyössä olevat äidit olisivat osallistuneet haastatteluihin. Mielenkiintoista olisi selvittää tarkemmin, mitkä asiat vaikuttavat motivaation ja sitoutumisen syntyyn. Opinnäytetyömme mukaan siihen vaikuttavat ainakin huoli lapsesta, hyvä suhde työntekijöihin sekä työntekijän hyväksyvä ja kunnioittava suhtautuminen asiakkaaseen. Äidin motivoiminen perhetyöhön onkin ensiarvoisen tärkeää. Vasta sen jälkeen todellinen perhetyön prosessi pääsee alkamaan.

Mielestämme opinnäytetyömme nosti esille tärkeitä elementtejä perhetyön käytännöstä. Varsinaisia kehitysehdotuksia tuli niukasti, äidit olivat tyytyväisiä toimintaan sellaisenaan. Esiin kuitenkin nousi huoli siitä, saako perhe tukea jatkossa. Perhetyöprosessi voisi olla pidempi ja tapaamisia useammin, mutta ne tulisi sopia toiveiden ja yksilöllisten tarpeiden mukaan. Perhetyön tarve oli äideille selviö ja he korostivat sen merkitystä perheelleen. Perhetyötä tulisikin lisätä ja panostaa varhaiseen vaikuttamiseen. Olisi mielenkiintoista seurata jatkossa, millaiseksi perhepaikka Merikehdon toiminta muotoutuu. Ennaltaehkäisevä työ korostuu, mutta korjaavan perhetyön jatkamiselle olisi ollut tarvetta. Jatkotutkimuksena olisi kiinnostavaa selvittää, miten äidit ovat kokeneet ennaltaehkäisevän perhetyön.

Tarja Pösö (2007) tuo esille, kuinka Suomessa puuttuu perinne, käytäntö ja jopa pyrkimys tarkastella lastensuojelua siltä osin, mitä se kohteilleen tekee ja mitkä sen vaikutukset ovat. Hän esittääkin kysymyksen, mitä on sellainen julkinen lastensuojelu, jossa otetaan tehtäväksi lasten suojeleminen ja hyvinvointia turvataan

laajasti, mutta ei tiedetä onnistutaanko tehtävässä ja mitkä sen vaikutukset ovat. (Pösö 2007, 80.)

Aiempien tutkimusten mukaan perhetyö on vaikuttanut positiivisesti perheisiin ja vanhemmuuteen. Opinnäytetyömme tulokset vahvistavat tätä käsitystä. Perheiden elämänhallinta ja vanhemmuus ovat vahvistuneet ja parantuneet. Opinnäytetyömme pohjalta voidaan todeta, että äidit kokivat perhetyöstä tärkeimmiksi verkostoitumisen, itseluottamuksen vahvistamisen ja itsevarmuuden kasvattajana. Erilaisten menetelmien vaikutuksia näihin olisi mielenkiintoista kartoittaa lisää.

On tärkeää kuulla asiakasta ja antaa hänelle mahdollisuus vaikuttaa toimintaan oman kokemusmaailmansa kautta. Keskeistä on kuulla palvelujen käyttäjien mielipiteitä, toiveita ja kokemuksia, joita ei voi korvata eri ammattiryhmien tai ulkopuolisen tahon tekemillä laadun arvioinneilla (Voutilainen & Isola 1998, 28). Äidit pitivät opinnäytetyömme aihetta tärkeänä ja toivoivat saavansa äänensä kuuluville. Mielestämme onnistuimme tuomaan asiakkaiden äänen hyvin esille. Valitsemamme menetelmä eli kvalitatiivinen tutkimus teemahaastattelun avulla oli siten mielestämme opinnäytetyömme tarkoitukseen sopiva.

Toivomme osaltamme onnistuneemme perhetyön tärkeyden korostamisessa sekä sen arvostuksen lisäämisessä opinnäytetyömme kautta. Olemme mielestämme käsitteellistäneet perhetyön prosessia ja nostaneet esille perhetyön merkityksen lastensuojelun avohuollon tukitoimena. Jos perhettä ei tueta tarpeeksi intensiivisellä tuella mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, perheen ongelmat voivat kasautua ja vaikeutua, jolloin tarvitaan jo järeämpiä ja kalliimpia toimia perhettä autettaessa. Kun ongelmat ovat vaikeita, on niihin myös hankalampaa puuttua ja muuttaa niitä. Inhimillisen kärsimyksen määrää ei pystytä edes laskemaan. Laadukkaan perhetyön myötä perheiden hyvinvointi voisi kasvaa ja vaikutukset voisivat olla kauaskantoisia.

8.1 Tutkimuksen luotettavuus

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa luotettavuuden arviointi koskee koko tutkimusprosessia. Tutkijan on selvitettävä raportissaan mahdollisimman tarkasti tutkimuksen eri vaiheet, kuten aineiston keruu ja analysointi. Realistisen luotettavuusnäkömyksen mukaan tutkimusta voidaan arvioida validiteetin ja reliabiliteetin perusteella. Validiteetti tarkoittaa tutkimuksen teoreettisten ja käsitteellisten määrittelyjen yhdenmukaisuutta. Validiteettiin kuuluu myös aineistosta tehtyjen tulkintojen ja johtopäätösten totuudenmukaisuutta suhteessa aineistoon. Reliabiliteetti tarkoittaa sitä, että aineiston tulkinta ei sisällä ristiriitaisuuksia. Reliabiliteetti voidaan todentaa esimerkiksi käyttämällä useampaa havainnoitsijaa. (Eskola & Suoranta 1998, 211–214.) Pyrimme kuvaamaan opinnäytetyössämme mahdollisimman tarkasti työskentelyn eri vaiheet. Tutkimusaineistoa analysoidessamme etenimme johdonmukaisesti induktiivisen ja deduktiivisen sisällyksen analyysin mukaan käyttäen mahdollisimman hyvin hyödyksi keräämämme aineiston. Teimme opinnäytetyön parityönä. Opinnäytetyömme reliabiliteetti vahvistui, koska olemme yhdessä pystyneet analysoimaan aineistoa ja tekemään johtopäätöksiä analyysin tulosten perusteella. Huomasimme tosin, että vaikka teimme yhdessä opinnäytetyötä, usein ikään kuin sokeuduimme omalle työllemme. Tästä syystä opinnäytetyömme ohjaavilta opettajilta saamamme parannusehdotukset olivat hyödyllisiä.

Haastatteluaineistossa luotettavuus arvioidaan aineiston laadun perusteella. Haastattelujen onnistumisen edellytys on hyvä haastattelurunko. Haastattelijan on tarkistettava etukäteen haastattelussa käytettävien apuvälineiden, esimerkiksi nauhurin, toimivuus. Haastattelun edetessä on varauduttava siihen, että haastattelutilanteessa saattaa joutua esittämään lisäkysymyksiä, joita ei välttämättä ole liittännyt haastattelurunkoon. Aineiston litteroinnissa tulee olla johdonmukainen. Litterointi olisi hyvä suorittaa mahdollisimman pian haastattelun toteuttamisesta. (Hirsjärvi & Hurme 2004, 184–185.) Teimme koehaastattelun ennen varsinaisia haastatteluja. Koehaastattelun jälkeen huomasimme haastattelurungossa joitakin epäjohdonmukaisuuksia, jotka korjasimme ennen asiakasperheiden äitien haastatteluja. Äitejä haastatellessamme huomasimme, että

haastattelurunkomme sisälsi muutamassa kohdassa toistoa, mutta se ei vaikuttanut tutkimustulosten muotoutumiseen. Koehaastattelun tekeminen lisäsi mielestämme tutkimuksemme luotettavuutta. Haastattelutilanteissa esitimme haastateltaville lisäkysymyksiä, mikäli se oli teeman kannalta tarpeellista. Kuunteelimme nauhoitetut haastattelut muutama kertaan viikon sisällä haastattelujen toteutumisesta. Litteroimme haastattelut kuukauden kuluttua haastattelun tekemisen jälkeen. Aineiston luotettavuuden kannalta olisi ollut parempi, että olisimme litteroineet aineiston heti haastattelujen jälkeen.

Tutkimusaineiston on oltava tutkimustehtävän kannalta riittävän kattava, jotta tutkimus olisi luotettava. Aineiston riittävyttä ajatellessa puhutaan aineiston kylläntymisestä eli saturaatiosta. Aineistoa on riittävästi, kun uudet tapaukset eivät tuota enää uusia vastauksia tutkimuskysymyksiin. Kerättyä aineistoa on kyettävä paitsi kuvaamaan myös tulkitsemaan. Laadullista tutkimusta tehdessä on tärkeää rajata tarkasti tutkimuskysymykset ja kerättävä aineisto. Aineistoa määriteltäessä on otettava huomioon tutkimuksen teoreettiset lähtökohdat. Laadullisessa tutkimuksessa ei ole tarkoitus tehdä yleistettävissä olevia päätelmiä. Tärkeää on, että analysoidusta aineistosta pystytään muodostamaan oma, ilmiön kannalta merkittävä kokonaisuutensa. (Eskola & Suoranta 60–66.) Lähetimme haastattelupyynnön kaikille Merikehdossa keväällä 2008 intensiivisessä perhetyössä oleville äideille. Haastatteluun suostui neljä äitiä. Aineiston kattavuuden kannalta olisi varmasti ollut hyvä, että olisimme saaneet vielä lisää haastateltavia. Koemme kuitenkin, että neljästä haastattelusta saimme aineistoa riittävästi tutkimuksen luotettavuutta ajatellen. Vaikka opinnäytetyömme on työelämälähtöinen, yhteen perhetyön yksikköön keskitetty, uskomme, että opinnäytetyössä esiin tulleet äitien kokemukset voivat päteä myös muissa perhetyön paikoissa. Aineistoa analysoidessamme pidimme koko ajan mielessä tutkimuskysymykset.

8.2 Tutkimuksen eettisyys

Noudatamme opinnäytetyössämme hyvää tieteellistä käytäntöä, jota eettisesti hyvä tutkimus edellyttää. Hyvä tieteellinen käytäntö tarkoittaa esimerkiksi sitä, että tutkimustulokset raportoidaan totuudenmukaisesti ja että tutkimusaineiston keruussa ei käytetä vilpillisiä keinoja. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 130.) Jokaiseen tutkimukseen on haettava lupa tutkimuksen kannalta oleellisilta organisaatioilta. Tutkimuksessa haastateltavien henkilöiden on oltava tutkimuksessa mukana vapaaehtoisesti. Tutkijan on toteutettava aineiston keruu ihmisarvoa kunnioittaen. Haastateltavien anonymiteetti on turvattava. Tutkimustuloksissa ei saa olla tietoja, joista haastateltava olisi tunnistettavissa. Tutkijalla on myös salassapitovelvollisuus. (Eskola & Suoranta 1998, 52–59.)

Haimme tutkimusluvan Helsingin kaupungin sosiaalivirastolta ja Pienperheyhdistykseltä. Lisäksi pyysimme kirjallisen suostumuksen tutkimukseen osallistuvilta äideiltä. Opinnäytetyömme perustuu puhtaasti äitien subjektiivisiin kokemuksiin, emme lukeneet perheitä koskevia virallisia asiakirjoja. Suoritimme kolme haastattelua perhepaikka Merikehdon tiloissa ja yhden äidin pyynnöstä läheisessä leikkipuistossa. Nauhoitimme haastattelut litterointia varten, jotta meidän oli helpompi analysoida aineisto. Pyysimme haastateltavilta luvan haastattelujen nauhoittamiseen. Aineistoa analysoidessamme merkitsimme haastateltavat numeroin (A1, A2 jne.) Opinnäytetyön valmistuttua tuhoamme nauhoitetun aineiston. Emme mainitse opinnäytetyössämme haastateltavien nimiä tai muita tietoja, joista haastateltavat ovat tunnistettavissa.

8.3 Opinnäytetyöprosessi ja oma ammatillinen kasvu

Valitsimme opinnäytetyön aiheemme alkuvuodesta 2008. Perhepaikka Merikehdon työntekijät antoivat meille mahdollisuuden valita opinnäytetyön aiheen varsin vapaasti. Aluksi heillä oli toiveena että kartoittaisimme perhetyön vaikutavuuden arviointia. Aihe oli kuitenkin opinnäytetyöksi työläs ja vaikeasti hahmotettavissa, joten työntekijöiden kanssa keskusteltuamme päädyimme tutkimaan

asiakasperheiden äitien kokemuksia perhetyöstä. Teoriaosuutta aloimme kirjoittaa keväällä 2008. Tutkimussuunnitelman saimme valmiiksi helmikuussa 2009. Anoinme tutkimusluvan Helsingin kaupungin sosiaalivirastolta ja saimme myöntävän päätöksen maaliskuussa 2009. Haimme tutkimusluvan myös Pienperheyhdistykseltä, jonka alaisuudessa perhepaikka Merikehto toimii. Haastattelimme asiakasperheiden äitejä toukokuussa 2009 ja aineiston analysoimme saman vuoden syksynä. Harjoittelut Merikehdossa tukivat opinnäytetyön tekemistä paljon ja olemme käytännön kokemusten kautta saaneet opinnäytetyöhömme luotettavuutta. Yhteistyö perhepaikka Merikehdon kanssa on alusta alkaen ollut aktiivista. Koko opinnäytetyöprosessin ajan keskustelimme Merikehdon työntekijöiden kanssa sähköpostitse, puhelimitse sekä tapasimme säännöllisesti heitä henkilökohtaisesti. Julkistamme opinnäytetyömme keskeiset tulokset perhepaikka Merikehdossa loppuvuodesta 2009. Perhepaikka Merikehdon perhetyöntekijä tulee myös opinnäytetyömme loppuseminaariin.

Opinnäytetyöprosessi on ollut haastava, mutta meille mielekäs aihe on kantanut eteenpäin. Haastavaa on ollut prosessin aikana tapahtuneet muutokset sekä omassa elämässämme että perhepaikka Merikehdossa. Välillä oli epäselvää, jatkuuko Merikehdossa toiminta ollenkaan. Tämä aiheutti meillekin epävarmuutta, onko opinnäytetyöstämme mitään hyötyä, jos toiminta loppuu.

Parityöskentely on kohdallamme ollut suuri voimavara. Olemme tukeneet toisiamme kaikessa koko prosessin ajan ja työskentelymme on hitsautunut hyvin yhteen. Parityön hyötynä on ollut myös refleктоiminen yhdessä ja näkökulman laajeneminen. Olemme kokeneet opinnäytetyön tekemisen kehittäneen meitä monella tapaa. Olemme kehittyneet niin käsitteellisessä ajattelussa, kirjoittamisessa kuin kriittisessä pohdinnassakin. Haastattelujen tekemisestä saimme hyvää kokemusta. Haastattelimme yksin yhtä äitiä kerrallaan. Ajattelimme, että yksin suoritettuna haastatteluihin syntyisi intiimi ja luottamuksellinen ilmapiiri. Tämä osoittautuikin hyväksi käytännössä. Tunnelma oli turvallinen ja avoin kaikissa haastatteluissa. Olemme prosessin kautta saaneet paljon uutta tietoa ja taitoja, jotka ovat meille hyödyksi tulevana sosiaalialan ammattilaisina. Olemme saaneet paljon arvokasta tietoa esimerkiksi siitä, kuinka kohdata asiakas par-

haalla mahdollisella tavalla ja osaamme ottaa asiakkaan näkökulman huomioon sekä arvostaa hänen näkemyksiään ja kokemuksiaan. Pyrimme kehittämään tulevaisuudessa työtämme ja työtapaamme asiakaslähtöiseen suuntaan. Mielestämme on tärkeää työskennellä asiakasta varten, joka on palveluiden keskiössä. Sosiaalialalla on usein niukat resurssit ja jatkuva kiire, joten asiakkaan etu helposti unohtuu. Olemme myös ymmärtäneet, kuinka suuri vaikutus pienelläkin toimenpiteellä, eleellä ja läsnäololla on asiakkaaseen. Myös asiakkaiden erilaiset tarinat ovat auttaneet meitä ymmärtämään laaja-alaisesti ihmisten erilaisia elämäntilanteita.

Mielestämme opinnäytetyömme tuo hyvin esille perhetyön tarpeellisuutta ja tärkeyttä. Olemme vastanneet työelämästä lähteneeseen tarpeeseen opinnäytetyöllämme ja uskomme siitä olevan hyötyä työntekijöille. Opinnäytetyöstä on meille tiedollisesti ja taidollisesti paljon hyötyä. Työskentelemme jo lastensuojelun ja perhetyön kentällä, joten pystymme hyödyntämään opinnäytetyötä myös omassa työssämme monella tapaa.

LÄHTEET

- Almay, Mette & Hanhijoki, Satu 1999. Äimistelijät! Saarijärvi: Gummerus.
- Ahonen, Sanna 2009. Perhetyöntekijä Sanna Ahosen haastattelu 8.10.2009
Perhepaikka Merikehdossa Helsingissä.
- Aromaa, Arpo 1996. Avauspuheenvuoro. Teoksessa Raimo Raitasalo (toim.)
1996. Elämänhallintaa etsimässä. Kansaneläkelaitos. Sosiaali- ja
terveysalan laitos. Sosiaali- ja terveysturvan katsauksia 13. Helsin-
ki: Kansaneläkelaitos, 13–15.
- Bancroft Lundy & Jay Silverman 2002. The batterer as parent: addressing the
impact of domestic violence on family dynamics. California: Sage
publications.
- Cacciatore, Raisa & Janhunen Kristiina 2008. Täydelliset äidit – 11 myyttiä. Te-
oksessa Kristiina Janhunen & Minna Oulasmaa (toim.) Äidin kielle-
tyt tunteet. Helsinki: Väestöliitto, 12–27.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tam-
pere: Vastapaino.
- Hakulinen-Viitanen, Tuovi & Pelkonen, Marjaana 2009. Teoksessa Johanna
Lammi-Taskula, Sakari Karvonen & Salme Ahlström (toim.) Lapsi-
perheiden hyvinvointi 2009. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus,
152–161.
- Heino, Tarja 2008. Lastensuojelun avohuolto ja perhetyö: kehitys, nykytila,
haasteet ja kehittämisehdotukset. Selvitys Lastensuojelun kehittä-
misohjelmalle. Helsinki: Stakes.
- Heino, Tarja 2009. Lastensuojelun tilastot, asiakkaat ja palvelut. Teoksessa Mar-
jatta Bardy (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: THL.
- Helminen, Jari 2006. Elämä koettelee, tuki kannattelee. Sosiaali- ja terveysalan
työ monimuotoisissa perhesuhteissa. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Hester Marianne, Pearson Chris & Harwin, Nicola 2000. Making an impact:
children and domestic violence. London: Jessica Kingsley Pub-
lishers
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2004. Tutkimushaastattelu. Teemahaastatte-
lun teoria ja käytäntö. Helsinki: Helsinki University Press.

- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2008. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Hyvärinen, Salla 2008. Selviytyjät. Teoksessa Kristiina Janhunen & Minna Oulasmaa (toim.) Äidin kielletyt tunteet. Helsinki: Väestöliitto, 102–109.
- Itäpuisto, Maritta 2008. Pullon pohjimmaisat: lapsi, perhe ja alkoholi. Helsinki: Kirjapaja.
- Janhunen, Kristiina 2008. Tutkimuksen tausta. Teoksessa Kristiina Janhunen & Minna Oulasmaa (toim.) Äidin kielletyt tunteet. Helsinki: Väestöliitto, 8–11.
- Janhunen, Kristiina & Saloheimo Anja 2008. Äitiyden tunnepakkaus. Teoksessa Kristiina Janhunen & Minna Oulasmaa (toim.) Äidin kielletyt tunteet. Helsinki: Väestöliitto, 28–52.
- Juvakka, Essi 2000. Omalla tavallani äiti. Juva: WSOY.
- Järvikoski, Aila 1996. Sisäinen elämänhallinta ja sosiaaliset paineet. Teoksessa Raimo Raitasalo (toim.) 1996. Elämänhallintaa etsimässä. Kansaneläkelaitos. Sosiaali- ja terveysalan laitos. Sosiaali- ja terveysturvan katsauksia 13. Helsinki: Kansaneläkelaitos, 35–48.
- Järvinen, Ritva; Lankinen, Aila; Taajamo, Terhi; Veistilä, Minna & Virolainen, Arja 2007. Perheen parhaaksi. Perhetyön arkea. Helsinki: Edita.
- Kaustio, Anne 1999. Esikoinen tulee taloon: tarinoita neljän seinän sisältä ja tähtitaivaan tasolta. Jyväskylä: Gummerus.
- Kivijärvi, Marja 2003. Äidin sensitiivisyys varhaisessa vuorovaikutuksessa. Teoksessa Pirkko Niemelä, Pirkko Siltala & Tuula Tamminen (toim.) Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus. Helsinki: WSOY, 252–260.
- Kiviniemi, Kari 2001. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Koskisuus, Jari & Kulola Tarja 2005. Yhdessä yksin? Mielenterveysongelma parisuhteessa ja perheessä. Helsinki: Edita.

- Kuronen, Marjo 2003. Eronnut perhe? Teoksessa Hannele Forsberg & Ritva Nätkin (toim.) Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Helsinki: Gaudeamus, 103–120.
- Lammi-Taskula, Johanna & Salmi, Minna 2008. Huoli jaksamisesta vanhempana. Teoksessa Pasi Moisio, Sakari Karvonen, Jussi Simpura & Matti Heikkilä (toim.) Suomalaisten hyvinvointi 2008. Helsinki: Stakes.
- Lastensuojelulaki 2007/417.
- Lastensuojelun käsikirja 2009a. Lastensuojelun palvelujärjestelmä. Viitattu 15.2.2009 http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/mitaonlastensuojelu/lastensuojelun_palvelujarjestelma/
- Lastensuojelun käsikirja 2009b. Ehkäisevä lastensuojelutyö. Viitattu 2.5.2009. <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/ehkaisevatyo/toteuttaminen/>
- Lastensuojelun käsikirja 2009c. Perhetyö. Viitattu 17.2.2009. <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/avohuolto/muuttukitoimet/perhetyo/>
- Marttunen, Mauri 2005. Riittävän hyvä vanhemmuus. Kansanterveys. Kansanterveyden tiedotuslehti 9/2005, 5.
- Niemelä, Pirkko 1992. Äidiksi tuleminen elämän käännekohtana. Teoksessa Ihmisen elämänkaari. Toimittaneet Pirkko Niemelä & Jan-Erik Ruth. Helsinki: Otava, 141–153.
- Nätkin, Ritva 2003. Moninaiset perhemuodot ja lapsen hyvä. Teoksessa Hannele Forsberg & Ritva Nätkin (toim.) Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Helsinki: Gaudeamus, 16–38.
- Nätkin, Ritva & Vuori Jaana 2007. Perhetyön tieto ja kritiikki. Teoksessa Jaana Vuori & Ritva Nätkin (toim.) Perhetyön tieto. Tampere: Vastapaino. 7–38.
- Perhepaikka Merikehto 2004: Työkalupakki. Helsinki: Perhepaikka Merikehto.
- Perhepaikka Merikehto 2009. Esite.

- Pesonen, Arja 2006. Hyväksytyksi tulemisen kokemus sosiaali- ja terveysalan auttamistyössä. Teoksessa Jari Helminen (toim.) Elämä koettelee, tuki kannattelee: sosiaali- ja terveysalan työ monimuotoisissa perhesuhteissa. Jyväskylä: PS-Kustannus, 155–170.
- Pienperheyhdistys ry 2005. Työssä jaksamisen toimintaohjelma.
- Pienperheyhdistys ry 2008. Perhekuntoutuksen palvelukuvaus.
- Pietinhuhta, Jaana 2008. Porin lastensuojelun perhetyön yksikön asiakasperheiden kokemuksia perhetyöstä. Satakunnan ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.
- Pirkola, Sami 2004. Mitä ovat mielenterveyshäiriöt? Teoksessa Eila Jaatinen (toim.) Kun läheisen mieli murtuu: omaiset kertovat 2004. Helsinki: Kirjapaja, 11–19.
- Pylkkänen, Elina 2009. Yksinhuoltajaperheiden rankempi taakka. Teoksessa Johanna Lammi-taskula, Sakari Karvonen & Salme Ahlström (toim.) Lapsiperheiden hyvinvointi 2009. Helsinki: Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos, 94–103.
- Pösö, Tarja 2007. Lastensuojelun puuttuva tieto. Teoksessa Jaana Vuori & Ritva Nätkin (toim.) Perhetyön tieto. Tampere: Vastapaino, 65–82.
- Raitasalo, Raimo 1995. Elämänhallinta sosiaalipolitiikan tavoitteena. Kansaneläkelaitos. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 1. Helsinki: Kansaneläkelaitos.
- Raunio, Kyösti 1990. Sosiaalipolitiikan lähtökohtia. Turku: Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskus.
- Riihinen, Olavi 1996. Elämänhallinta – käsitteen erittelyä ja ongelmia. Teoksessa Raimo Raitasalo (toim.) 1996. Elämänhallintaa etsimässä. Kansaneläkelaitos. Sosiaali- ja terveysalan katsauksia 13. Helsinki: Kansaneläkelaitos, 16–34.
- Rikoslaki 1995/578.
- Roos, J.P. 1998. Mitä on elämänpolitiikka? Teoksessa J.P. Roos & Tommi Hoikkala (toim.) Elämänpolitiikka. Helsinki: Gaudeamus, 20–33.
- Roos, J.P. 1987. Suomalainen elämä. Tutkimus tavallisten suomalaisten elämäkerroista. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

- Rusanen, Timo 1996. Mitä tutkia elämänhallinnasta. Teoksessa Raimo Raitasalo (toim.) 1996. Elämänhallintaa etsimässä. Kansaneläkelaitos. Sosiaali- ja terveysalan katsauksia 13. Helsinki: Kansaneläkelaitos, 77–78.
- Rönn, Hanna 2000. Perhepaikka Merikehto. Vuosaaren lastensuojeluprojekti vanhempien kokemana. Sosiaaliviraston julkaisusarja A3/2000. Helsingin kaupungin Sosiaalivirasto. Pro gradu –työ.
- Saarelainen, Ritva; Stengård, Eija & Vuori-Kemilä Anne 2000. Mielenterveys -ja päihdetyö. Helsinki: WSOY.
- Sarkkinen, Mirja 2003. Masentunut äiti – tyydyttävän äitiyden kokemuksen ulkopuolella. Teoksessa Pirkko Niemelä, Pirkko Siltala & Tuula Tamminen (toim.) Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus. Helsinki: WSOY, 283–305.
- Sinkkonen, Jari 2008. Mitä lapsi tarvitsee hyvään kasvuun. Helsinki: WSOY.
- STM 2004. Lastenneuvola lapsiperheiden tukena. Opas työntekijöiden tukena. Oppaita 14. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- STM 2008. Asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta. Selvityksiä 37. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Straus Murray, Gelles, Richard; Steinmetz Suzanne &. Behind closed doors: Violence in the American family. New Jersey: Transaction publishers.
- Tarkka, Marja-Terttu 1996. Äitiys ja sosiaalinen tuki. Ensisynnyttäjän selviytymisen äitiyden varhaisvaiheessa. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Taskinen, Sirpa 2008. Lastensuojelulaki (417/2007). Soveltamisopas. Stakes. Oppaita 65. Helsinki: Stakes.
- Tilastokeskus 2009. Perheet. Viitattu 3.10.2009.
<http://www.stat.fi/til/perh/index.html>
- Tuikkanen, Satu 1996. Naisten elämänrakenne varhaisaikuisuudessa. Kehityspsykologian pro gradu-tutkielma. Psykologian laitos, Jyväskylän yliopisto.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005. Oppaita 56. Helsinki: Stakes.

Vilen, Marika; Leppämäki, Päivi. & Ekström, Leena 2002. Vuorovaikutuksellinen tukeminen sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: WSOY.

Vilen, Marika; Vihunen, Riitta; Vartiainen, Jari; Siven, Tuula; Neuvonen, Sohvi & Kurvinen, Auli 2006. Lapsuus erityinen elämänvaihe. Helsinki: WSOY.

Voutilainen, Päivi & Isola, Arja 1998. Vanhusten hoitotyön nykytila Helsingissä. Teoksessa Päivi Voutilainen, Kaija Sailo & Arja Isola (toim.) Hoitotyön vuosikirja 2000: vanhusten hoitotyö. Helsinki: Kirjayhtymä, 27–38.

LIITE 1: Saatekirje

Helsinki 21.4.2009

HEI!

Olemme sosionomiopiskelijoita Diakonia-ammattikorkeakoulun Helsingin yksiköstä. Olemme suorittaneet työharjoittelun Merikehdossa, Jonna syksyllä 2007 ja Sini keväällä 2008. Teemme opinnäytetyömme Perhepaikka Merikehdon toiminnasta. Aiheenamme on **Äitien kokemuksia Perhepaikka Merikehdon perhetyöstä**. Olemme erityisen kiinnostuneita äitien ajatuksista perhetyön merkityksestä omaan **vanhemmuuteen ja elämänhallintaan (arjen sujuminen ja henkinen hyvinvointi)**.

Tarkoituksenamme on haastatella äitejä, jotka ovat nyt Merikehdon perhetyössä. Haastattelujen avulla tavoitteenamme on saada koottua perhetyöhön liittyviä kokemuksia, kuinka perhetyö on vaikuttanut elämään työskentelyn aikana. Nauhoitamme haastattelut, jotta haastattelujen sisällöt pysyisivät alkuperäisessä muodossaan ja haastattelujen puhtaaksi kirjoittaminen olisi helpompaa. Tuhoamme äänitteet opinnäytetyön valmistuttua.

Haastattelut tehdään toukokuussa 2009. Toivomme, että pystyisit osallistumaan haastatteluun. Sinulla on mahdollisuus haastattelun myötä tuoda esille kokemuksiasi ja ajatuksiasi Merikehdon perhetyöstä ja näin vaikuttaa perhetyön kehittämiseen. Kaikki haastattelut tehdään nimettömästi ja täysin luottamuksellisesti, valmiista työstä ei ole mahdollista tunnistaa henkilöitä tai perheitä.

Noin tunnin pituiset haastattelut voidaan pitää kotonanne tai Merikehdon tiloissa. Mikäli suostut haastatteluun, pyytäisimme Sinua täyttämään ohessa olevan suostumuslomakkeen ja lähettämään sen **7.5.2009** mennessä palautuskuoresa. Otamme Sinuun yhteyttä sopivan haastatteluajankohdan sopimiseksi.

Keväisin terveisin,

Sini Svanberg ja Jonna Vikblom

Lisätietoja: sini.svanberg@student.diak.fi tai jonna.vikblom@student.diak.fi

Puhelinnumero, josta Sinut tavoittaa:

LIITE 2: HAASTATTELURUNKO

1. Taustatiedot

- Ikä (äiti, lapset, puoliso)
- Perhesuhteet
  - Lähiperhe, asuuko sukulaisia lähellä
- Ammatti
  - Töissä, koulussa, kotona?
- Asiakkuuden kesto
- Minkälainen perheen elämäntilanne oli perhetyön alkaessa?
- Mihin toimintaan äiti/perhe on osallistunut
  - keskustelu, ryhmätoiminta, avoimet ovet, retket, perheleirit

2. Perhetyö

- Mitä kautta pääsit Merikehtoon?
  - Haitko itse apua/tukea? Ehdottiko sosiaalityöntekijä perhetyötä?
- Kuinka motivoitunut äiti oli perhetyöhön
  - Mitä tunteita perhetyön aloittaminen herätti?
- Mitä odotuksia oli perhetyöltä
  - Mihin elämäntilanteeseen äiti koki tarvitsevänsä apua/tukea?
  - Millaista tukea äiti tarvitsi?
- Vastasiko perhetyö odotuksia
  - Onko perheen tilanne muuttunut? Miten?
  - Koitko saavasi tarvitsemaasi tukea/apua?

3. Elämänhallinta

- Minkälaisena vanhempana äiti itsensä kokee
  - Vahvuudet, heikkoudet
- Miten perhetyö on tukenut vanhemmuutta
  - Miten perhetyö on vaikuttanut vanhemman ja lapsen väliseen suhteeseen?
  - Onko lapsi otettu riittävän hyvin huomioon perhetyössä?
  - Mitä olisit toivonut perhetyöltä lapsille?

- Miten perhetyö on vaikuttanut arkiaskareiden ja ”juoksevien” asioiden hoitamiseen
  - Minkälaista käytännön apua äiti on saanut?
  - Kuinka hyödyllisenä äiti avun kokee?
- Mikä merkitys perhetyöllä on ollut äidin psyykkiseen vointiin ja arjessa jaksamiseen
  - Miten perhetyössä on keskitytty äidin henkiseen hyvinvointiin?
  - Kuinka hyödyllistä tuki on ollut?

4. Tuen tarve jatkossa

- Mitä perhetyöntekijöiden olisi pitänyt tehdä toisin?
  - Työskentelytavat ym.
- Mitä äidin/perheen olisi pitänyt tehdä toisin?
  - Oma asenne, aktiivisuus ym.
- Minkälaista tukea äiti kokee jatkossa tarvitsevansa (Merikehto ja muut tahot)
  - Mihin elämänalueeseen, minkälaista tukea?
- Minkälaisena äiti kokee oman ja perheensä tulevaisuuden
  - Oma jaksaminen, perheen voimavarat, tulevaisuuden suunnitelmat
- Minkälaisia tunteita äidissä herättää Merikehdossa syksyllä tapahtuvat muutokset (korjaavasta ennaltaehkäisevään)

LIITE 3: AINEISTON ANALYYSI

Esimerkki pelkistämisestä eli redusoinnista

(A1) ”Välillä on miettinyt että pistän hanskat tiskiin ja sijoitan (lapset). Mutta täältä on just saanut tukea siihen että jaksan.” **Jaksamisen tukeminen**

(A4) ” Ei silleen, ei sellasta konkreettista apua niinkään, vaan mut on pistetty itse ajattelemaan että mun pitää tehdä itse omat päätökset ja valmiita vastauksia ei ole tullut, mikä on siis hyväkin, mutta on siitä ollut apua, että oon saanut ajateltua joitakin asioita läpi.” **Kannustaminen päätöksentekoon**

(A3) ”Just se vertaistuki, et kun uskaltautuu sieltä mökistä ulos tänne ja täällä on ihmisiä, jotka on ihan tavallisen näköisiä ja niilläkin voi olla vaikka mitä ongelmia.” **Kotoa poistuminen, Ei ole ainoa, jolla ongelmia**

(A3) ”Täälläkin on tavallaan saanut sellaista vahvuutta, että me ei olla niin huonoja ja niin kelvottomia, onnettomia ja et me ollaan ihan kelvollisia, et se on tehty täällä selväksi...Uskaltaa sitten vähän suoraselkäisemmin kävellä tuolla ja tutustua muiden lasten vanhempiin.” **Rohkeus tutustua uusiin ihmisiin, itsensä hyväksyminen**

(A3) ”Ja sitten mä olen joskus soittanut että miten mä tästä selviän, että ihan joku tämmönen kotitilanne tai tämmönen, asiat päällekkäin, ristiin rastiin, miten tässä nyt toimia...” **Apua arkitilanteisiin**

(A2) ”Kyllä mä oon hyviä eväitä saanut, kaikkea nukkumiseen ja uhmaikään.” **Käytännön vinkit vanhemmuuteen**

(A4) ” Ihan vertaistukea, avoimenahan se jatkuu, että jos sinne tulis samankaltaisia perheitä, niin sellaset ryhmäjutut auttaa sitten osaltaan toivottavasti.” **Vertaistukea Merikehdosta**

(A3) ” Jos tää sitten taas loppuu, niin mun täytyy siihen keksiä äkkiä joku varasuunnitelma, että sitten sosiaalityöntekijä kotiin ja täytyy sitten jotain kehittää.” **Sosiaalityöntekijän kautta tukea perheelle**

Ryhmittely eli klusterointi*Pelkistetty ilmaus*

Tyytyväisyys itseensä
 Kotoa poistuminen
 Mahdollisuus epäonnistumisille
 Itsensä hyväksyminen
 Kannustaminen päätöksentekoon
 Voimaantuminen
 Jaksamisen tukeminen
 Häpeäntunteen katoaminen
 Huumori

Alaluokka

ITSELUOTTAMUKSEN VAHVISTAMINEN

Keskustelu naisten kanssa

YHTEISÖLLISYYS

Erilaiset ryhmät

Ei ole ainoa, jolla ongelmia

Teeskentelemättömyys

Toimintaa lapsille

Toiminta perheelle

Tapahtumat

Juhlapyhien vietto

Tietoisuus tuesta

VERKOSTOITUMINEN

Tutustuminen uusiin ihmisiin

Verkostoituminen vähentää ahdistusta

Ystävyyssuhteiden muodostuminen

Kokonaisvaltainen tuki

Rohkeus tutustua uusiin ihmisiin

Arkiaskareiden hoitaminen

ARJENHALLINTA

Apua arkitilanteisiin

Ohjaaminen arjessa

Konkreettiset neuvot arkeen

Äitiyteen kannustaminen ITSEVARMUUS KASVATTAJANA
Itsekkydestä luopuminen
Äitiyden vahvistaminen
Rajojen asettaminen
Käytännön vinkit vanhemmuuteen
Keskittyminen olennaiseen
Tuki lapsille
Lasten näkökulman huomioiminen
Lapsen ikätason mukainen kohtelu

Avoimet ovet Merikehdossa MERIKEHDON TUKEA
Merikehdon työntekijöiden tuki
Tukea Merikehdosta
Vertaistukea lapselle Merikehdossa
Merikehdossa työskentely
Vertaistukea Merikehdosta
Keskustelu Merikehdon työntekijän kanssa

Terapia MUUT TUKITOIMET
Avun hakeminen tarvittaessa lastensuojelusta
Monenlainen tuki
Sosiaalityöntekijän kautta tukea perheelle
Tukea lastensuojelusta
Tukea arkiaskareisiin

Abstrahointi eli käsitteellistäminen

Alaluokka

Arjenhallinta

Itseluottamuksen vahvistaminen

Verkostoituminen

Yhteisöllisyys

Itsevarmuus kasvattajana

Yläluokka

Perhetyön merkitys elämänhallintaan ja vanhemmuuteen

Merikehdon tuki

Muut tukitoimet

Tuen tarve tulevaisuudessa

Yläluokka

Perhetyön merkitys vanhemmuuteen ja elämänhallintaan

Tuen tarve tulevaisuudessa

Pääluokka

Äitien kokemuksia perhepaikka Merikehdon perhetyöstä